

4. Analytická část

4.1 Nemocensky pojištěné osoby

Základním ukazatelem, ke kterému se vztahují údaje o pracovní neschopnosti, je ukazatel průměrného počtu nemocensky pojištěných osob.

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovněprávních pojistných vztahů.

Poznámka:

Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

Způsob výpočtu:

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob = počet dnů nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných osob ve vykazovaném období / počet kalendářních dnů ve vykazovaném období.

V 1. pol. 2021 činil průměrný počet nemocensky pojištěných celkem 4 689 tis. osob, tedy pouze o 1,3 tis. více než před rokem. Větší rozdíl je patrný při srovnání s 1. pol. roku 2019, kdy bylo nemocensky pojištěných 4 737 tis. osob. Dá se předpokládat, že za poklesem stojí zejména krize způsobená epidemií nemoci covid-19, která zapříčinila, zvláště v některých odvětvích, propouštění ze zaměstnání.

Mezi pojištěnci bylo 50,1 % mužů a 49,9 % žen. V 1. pol. 2021 bylo nemocensky pojištěných 2 348 tis. mužů a 2 341 tis. žen. Počty nemocensky pojištěných podle pohlaví se k sobě již od roku 2016 neustále přibližují. Zatímco v 1. pol. 2016 bylo o 85 tis. více mužů než žen, v 1. pol. 2021 byl rozdíl jen 6 tis. Meziročně klesl počet pojištěných mužů o 7 tis. (v relativním vyjádření o 0,3 %), počet žen se naopak o 8 tis. zvýšil (taktéž o 0,3 %).

Tab. 1.1: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob, 1. pol. 2011–1. pol. 2021 (v tis.)

Období	Celkem	podle pohlaví		Zaměstnanci	podle pohlaví		OSVČ	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2011	4 181,1	2 143,5	2 037,6	4 038,0	2 052,3	1 985,8	143,1	91,3	51,8
1. pol. 2012	4 459,0	2 269,1	2 189,9	4 344,5	2 196,1	2 148,4	114,5	73,1	41,5
1. pol. 2013	4 415,4	2 248,2	2 167,3	4 311,3	2 182,4	2 128,9	104,1	65,8	38,3
1. pol. 2014	4 413,5	2 247,8	2 165,7	4 314,2	2 185,7	2 128,6	99,3	62,1	37,2
1. pol. 2015	4 471,4	2 280,3	2 191,1	4 382,9	2 230,2	2 152,6	88,5	50,0	38,4
1. pol. 2016	4 539,5	2 312,2	2 227,3	4 451,0	2 262,7	2 188,3	88,6	49,5	39,0
1. pol. 2017	4 632,1	2 351,8	2 280,3	4 544,0	2 298,4	2 245,6	88,1	53,4	34,7
1. pol. 2018	4 710,8	2 381,4	2 329,4	4 620,7	2 327,6	2 293,1	90,1	53,8	36,3
1. pol. 2019	4 736,9	2 386,5	2 350,4	4 644,3	2 332,0	2 312,3	92,6	54,5	38,1
1. pol. 2020	4 687,3	2 354,3	2 333,0	4 592,3	2 299,1	2 293,2	95,0	55,3	39,8
1. pol. 2021	4 688,6	2 347,5	2 341,1	4 591,3	2 291,4	2 299,8	97,3	56,0	41,3

Zdroj: ČSÚ

Počet dobrovolně nemocensky pojištěných – tedy osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) – naopak pokračoval v rostoucím trendu nastoleném od roku 2018. Jejich počet v 1. pol. 2021 překonal 97 tis., meziročně o 2,4 % více. Přesto podíl pojištěných OSVČ na celkovém počtu OSVČ vykonávajících hlavní činnost dosáhl necelých 16 %. Muži se na počtu nemocensky pojištěných OSVČ podíleli z 58 %, žen bylo

42 %. Počet nemocensky pojištěných žen se blížil hodnotám před 9 lety. Může to být ovlivněno nárokem na peněžitou podporu v mateřství, ale i větší ochotou žen samostatně výdělečně činných si nemocenské platit.

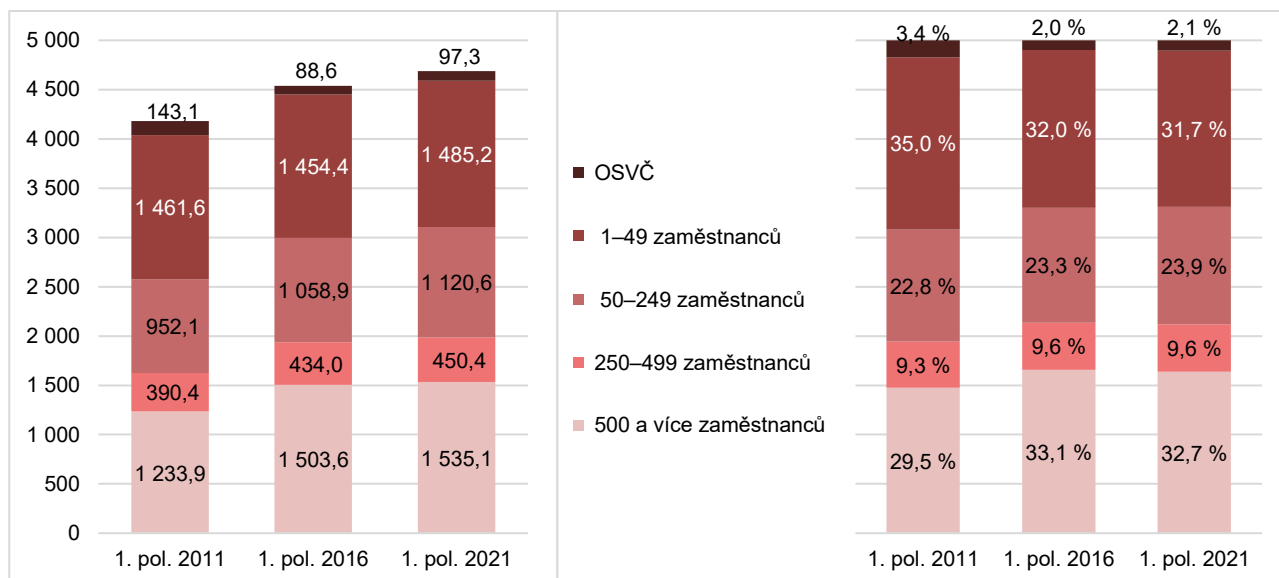
Je však třeba zdůraznit, že i přes výše uvedený nárůst, počet pojištěnců v rámci OSVČ stále nedosahuje hodnot z minulosti, kdy např. před deseti lety jich bylo nemocensky pojištěno o 46 tis. více než v 1. pol. 2021. Tehdy představovali 22% podíl ze všech OSVČ vykonávajících hlavní činnost.

Pomineme-li meziroční pokles v 1. pol. 2020 a stagnaci vůči 1. pol. 2021, je patrné, že se vlivem rostoucího počtu zaměstnanců od roku 2014 kontinuálně zvyšoval i průměrný počet nemocensky pojištěných. Za uplynulých 10 let počet nemocensky pojištěných vzrostl o 508 tis. (12 %). Mezi prvními pololetími 2014 a 2019 došlo k nárůstu počtu pojištěnců mezi zaměstnanci o 7,7 % (330 tis.). Na tomto nárůstu se podílely především ženy. Za těchto pět let vzrostl **počet nemocensky pojištěných zaměstnankyň** o 8,6 % (184 tis.). Ve srovnání se situací před 10 lety, bylo v 1. pololetí 2021 pojištěných zaměstnankyň dokonce o 16 % (o 314 tis.) více.

Z **regionálního pohledu** je nejvyšší průměrný počet nemocensky pojištěných v hlavním městě Praze, a to 1 255 tis. (27 % všech pojištěnců v republice). Zásadní roli zde sehrává skutečnost, že data v krajském třídění jsou zpracována podle sídla zaměstnavatele, resp. jeho mzdové účtárny, a není výjimkou, aby firma se sídlem v Praze působila v jiných regionech či dokonce celorepublikově. Druhé a třetí místo obsadily Jihomoravský kraj s 510 tis. pojištěnců a Moravskoslezský kraj s 464 tis. pojištěnců. Každý z těchto dvou krajů se na celkovém počtu nemocensky pojištěných v Česku podílí přibližně z jedné desetiny. Středočeský kraj, jakožto nejlidnatější kraj ČR, se umístil až na čtvrté příčce s 459 tis. pojištěnců (9,8 %). Jedním z faktorů, který toto ovlivňuje, je bezesporu dojíždění Středočechů za zaměstnáním do Prahy.

Co se týče **velikosti podniku**, třetina nemocensky pojištěných osob (1 535 tis.) pracuje ve velkých firmách s 500 a více zaměstnanci. Za posledních deset let jejich počet vzrostl o 300 tis. osob. Další třetina připadá na podniky mající do 50 zaměstnanců, kde v 1. pol. 2021 pracovalo téměř 1,5 mil. nemocensky pojištěných osob. Nejnižší podíl mezi nemocensky pojištěnými osobami představují **OSVČ**, které jsou, jak již bylo zmíněno, pojištěny dobrovolně. V 1. pol. 2021 tvořily pouhých 2 % z celkového počtu pojištěnců v ČR. Před deseti lety zaujímaly 3,4 %.

Graf 1.1: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob podle velikosti podniku, 1. pol. 2011, 2016, 2021 (v tis. a v %)

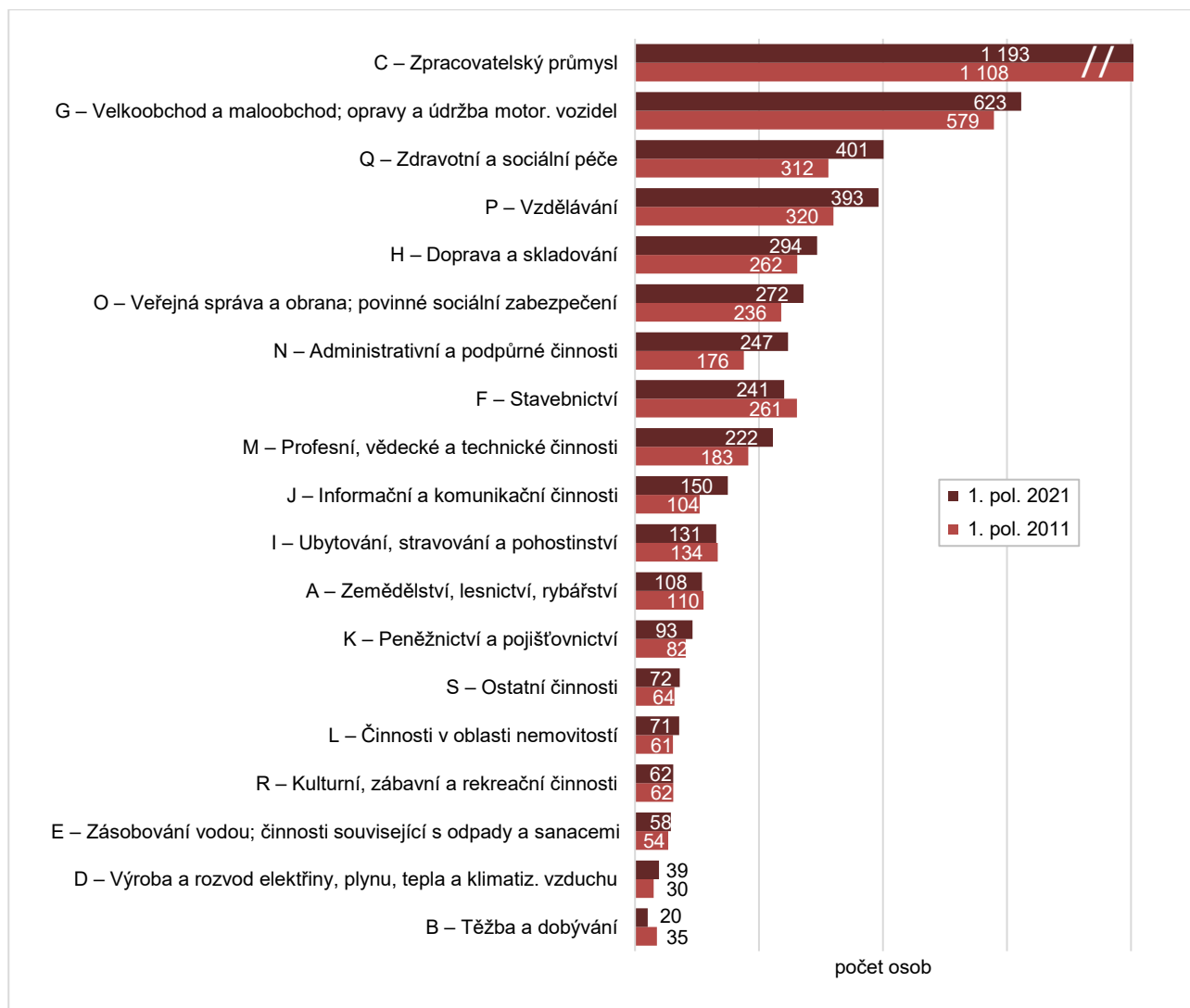
Zdroj: ČSÚ

Nejvíce zastoupenými **odvětvími**, co do počtu nemocensky pojištěných, jsou sekce Zpracovatelský průmysl a Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, což odráží strukturu české ekonomiky. Tato dvě odvětví dohromady zaměstnávají téměř 40 % všech nemocensky pojištěných, přičemž na podniky s převažující ekonomickou činností ve zpracovatelském průmyslu připadá 25 %. V rámci zpracovatelského

průmyslu působilo nejvíce nemocensky pojištěných osob v automobilovém průmyslu (CZ-NACE oddíl 29), kde v 1. pol. 2021 pracovalo 16 % všech nemocensky pojištěných osob ze zpracovatelského průmyslu. S menším odstupem následovaly kovozpracující (oddíl 25) a strojírenský (oddíl 28) průmysl, na které připadlo 13 %, resp. 10 % ze všech nemocensky pojištěných osob ve zpracovatelském průmyslu. Vzhledem k velkému podílu Zpracovatelského průmyslu v rámci české ekonomiky je této sekci věnována samostatná část 8 tabulkové přílohy.

V odvětvových sekcích Veřejná správa¹, Vzdělávání a Zdravotní a sociální péče byla v 1. pol. 2021 dohromady zaměstnána více než pětina (23 %) ze všech nemocensky pojištěných. Více než tři čtvrtiny z celkového počtu nemocensky pojištěných osob v těchto třech odvětvových sekcích tvořily ženy.

Graf 1.2: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2011 a 2021 (v tis.)

Zdroj: ČSÚ

Mezi 1. pol. 2011 a 2021 došlo k nárůstu počtu nemocensky pojištěných téměř o již zmíněných 508 tis. osob (tj. o 12 %). Nejvíce pojištěnců, 89 tis. (tedy 29 %), přibýlo v odvětví Zdravotní a sociální péče, což patrně souvisí s tématem stárnutí populace. Odvětvovou sekcí s druhým nejvyšším absolutním přírůstkem byl

¹ Nezahrnuje vojáky z povolání, příslušníky Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace. Správcem registrů těchto příslušníků je služební orgán v oborech své působnosti.

Zpracovatelský průmysl. Zde vzrostl počet pojištěnců o 85 tis, což představovalo 8% nárůst. Třetí nejvyšší nárůst náleží odvětví Vzdělávání. Počet pojištěnců se zde za poslední dekádu zvýšil o 73 tis., tedy zhruba o čtvrtinu.

Odvětvovou sekcí s nejvyšším relativním nárůstem byly Informační a komunikační technologie. V 1. pol. 2021 měly o 46 tis. (o 44 %) více nemocensky pojištěných osob než před 10 lety. Obdobný relativní nárůst zaznamenaly i subjekty v odvětvové sekci Administrativní a podpůrné činnosti. Zde vzrostl počet nemocensky pojištěných o 71 tis. (+41 %). V tomto případě je však potřeba upozornit na skutečnost, že v této sekci jsou zařazeny i subjekty, které poskytují tzv. agenturní pracovníky jiným firmám často působícím např. v již zmiňovaném zpracovatelském průmyslu. Dále tato sekce zahrnuje bezpečnostní a úklidové činnosti.

Naopak odvětvími, která měla v 1. pol. 2021 méně pojištěnců než v 1. pol. 2011, byla Stavebnictví (-20 tis.), Těžba a dobývání (-15 tis.), Ubytování, stravování a pohostinství (-2,5 tis.) a Zemědělství, lesnictví a rybářství (-2 tis.). V odvětví Těžba a dobývání došlo k poklesu počtu pojištěnců o 42 %.

Co se týče **meziročních rozdílů**, největší pokles byl v absolutním vyjádření zaznamenán ve Zpracovatelském průmyslu, který měl v 1. pol. 2021 o 15 tis. pojištěnců méně. Relativně to představuje meziroční pokles o 1,3 %. K výraznému snížení počtu zaměstnanců (o 12 tis., o 9 %) došlo i v odvětvové sekci Ubytování, stravování a pohostinství. Zde svou roli patrně sehrála proticovidová opatření v podobě omezení provozu restaurací a uzavření ubytovacích zařízení.

Naopak odvětví, která co do počtu nemocensky pojištěných nejvíce rostla, byla Zdravotní a sociální péče (+21 tis.; 5,6 %), které v uplynulém roce pocítilo enormní zátěž, dále Vzdělávání (+8,9 tis.; 2,3 %) a Stavebnictví (+6 tis.; 3 %).

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Způsob výpočtu:

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých = počet dnů nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných mladistvých ve vykazovaném období / počet kalendářních dnů ve vykazovaném období.

V 1. pol. 2021 bylo evidováno 5,1 tis. nemocensky pojištěných mladistvých, tedy osob mladších 18 let. Na celkovém počtu pojištěnců se podíleli 0,11 %. Jejich počet meziročně klesl z 5,6 tis. o 472 osob, tj. o 8 %.

4.2 Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této kapitoly jsou údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“ (tzv. eNeschopenky), které vyplňuje ošetřující lékař.

4.2.1 Počet případů dočasné pracovní neschopnosti

Četnost výskytu dočasné pracovní neschopnosti (DPN) odráží ukazatel o počtu nově hlášených případů pracovní neschopnosti. Tento absolutní ukazatel je rovněž vhodný pro posouzení trendů vývoje pracovní neschopnosti v čase. Avšak z pohledu porovnání regionů, jednotlivých odvětví ekonomických činností či velikosti podniku má vyšší vypovídací schopnost **ukazatel relativní** – počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti **na 100 pojištěnců** v dané kategorii, např. ve zpracovatelském průmyslu, v malých podnicích či konkrétním kraji.

Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti vzniklé ve sledovaném období (1. pololetí) na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob.

Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob.

V 1. pol. 2021 bylo v Česku nahlášeno **celkem 1 399 tis. případů pracovní neschopnosti**. To je téměř o třetinu (329 tis.) případů více než před rokem. Rostoucí trend byl nastolen již v roce 2015. V té době však bylo během 1. pol. nahlášeno o 526 tis. případů méně než za 1. polovinu roku 2021.

Významným faktorem, který stojí za meziročním extrémním nárůstem počtu nových případů, je bezesporu **pandemie nemoci covid-19**. Případů pracovní neschopnosti **pro nemoc** bylo v 1. pol. 2021 nahlášeno 1,3 milionu, tedy o 323 tis. více než před rokem. V relativním vyjádření došlo k nárůstu o třetinu. Do počtu případů pro nemoc jsou kromě nemocí jako takových započteny i karantény². A sice karantény osoby, která splňuje nárok na dávku nemocenské, podá žádost a ta je ze strany ošetřujícího lékaře či hygienické stanice uznána.

Vedle pandemie mělo na nárůst počtu případů pracovní neschopnosti v posledních 2 letech vliv i **zrušení karenční doby od 1. července 2019**, kdy zaměstnanec dostává náhradu mzdy již od prvního dne, a nikoliv až od čtvrtého, jako tomu bylo od roku 2009 až do té doby.

V 1. pol. 2021 bylo vystaveno 23 tis. neschopenek pro **pracovní úraz**. Po poklesu v 1. pol. 2020, kdy došlo ke 20,5 tis. pracovních úrazů vyžadujících pracovní neschopnost, se čísla vrátila zhruba na hodnotu z 1. pol. 2019. Meziročně vzrostl i **počet mimopracovních úrazů**, kvůli nimž byla vydána neschopenka. Ze 73 tis. na 76 tis.

Tab. 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 1. pol. 2011–1. pol. 2021 (v tis.)

Období	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2011	710,5	332,5	378,0	647,6	289,6	358,0	24,3	17,2	7,1	38,5	25,7	12,8
1. pol. 2012	607,4	289,6	317,8	532,1	239,3	292,8	21,8	15,5	6,3	53,4	34,8	18,6
1. pol. 2013	754,6	354,7	399,9	672,2	300,7	371,5	21,9	15,3	6,6	60,5	38,8	21,7
1. pol. 2014	664,1	313,5	350,6	579,3	256,8	322,4	22,2	15,6	6,6	62,6	41,1	21,6
1. pol. 2015	873,9	412,5	461,4	783,8	353,4	430,4	23,5	16,1	7,3	66,6	42,9	23,7
1. pol. 2016	876,5	414,3	462,1	777,1	349,5	427,5	24,9	17,1	7,8	74,5	47,7	26,8
1. pol. 2017	944,7	444,1	500,6	841,6	378,5	463,1	24,7	16,9	7,8	78,4	48,7	29,7
1. pol. 2018	1 040,2	484,2	556,1	937,8	419,5	518,3	24,1	16,2	7,9	78,4	48,5	29,9
1. pol. 2019	975,0	453,9	521,0	872,7	389,8	483,0	23,2	15,6	7,6	79,0	48,6	30,5
1. pol. 2020	1 070,1	510,3	559,8	976,9	451,4	525,5	20,5	14,2	6,3	72,7	44,7	28,0
1. pol. 2021	1 399,4	700,9	698,6	1 300,2	638,9	661,3	23,3	16,2	7,1	75,9	45,8	30,1

Zdroj: ČSÚ

Zatímco doposud nastupovaly do pracovní neschopnosti častěji ženy, v 1. pol. 2021 **v počtu neschopenek nepatrně převládali muži**. Nahlásili celkem 701 tis. případů, zatímco ženy o 2 302 neschopností méně. Přitom v minulosti býval pololetní počet neschopenek žen o 50 i více tisíc vyšší než v případě mužů. Pokud se zaměříme na dočasné pracovní neschopnosti **pro nemoc**, více případů zaznamenaly ženy. 661 tis. vs. 639 tis. u mužů. Srovnáme-li současný stav s obdobím před pandemií (tedy s 1. pol. 2019), počet neschopenek pro nemoc u mužů vzrostl dokonce o 64 % (+249 tis.), zatímco u žen o 37 % (+178 tis.).

Z celkového počtu nově hlášených případů PN (pracovní neschopnosti) pro **pracovní úrazy** připadala v 1. pol. 2021 na ženy méně než třetina z nich. Tato skutečnost je dána i odlišnou odvětvovou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví, rybářství. Naopak odvětvové sekce, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů

² Kromě karantén do počtu neschopností patří také izolace. Více informací viz kap. 4.4.1.

bývají méně častá, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa, Vzdělávání nebo Zdravotní a sociální péče.

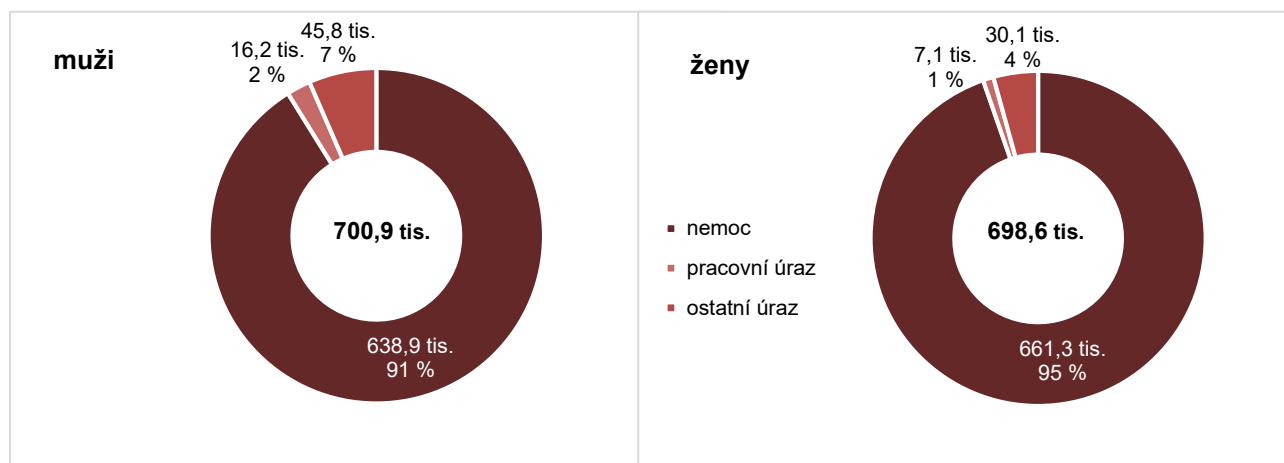
Až do 1. pol. 2020 byl u pracovních neschopností z důvodu nemoci podíl podle pohlaví dlouhodobě relativně konstantní. Neschopenky mužů činily maximálně 46 %. V 1. pol. 2021 se podíl zvýšil na 49 %. U pracovních neschopností zapříčiněných úrazem podíl žen v čase roste. Toto je zřejmé zejména u jiných než pracovních úrazů, kdy v 1. pol. 2011 ženy nahlásily 13 tis. případů, kdežto za 1. pol. 2021 to bylo více než 30 tis. úrazů. Absolutní nárůst je však patrný i u mužů, počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti z důvodu **nepracovních (ostatních) úrazů** v 1. pol. 2011 činil 26 tis., za 1. pol. 2021 se blížil 46 tis.

Meziroční nárůst pracovní neschopnosti **mužů** byl vyšší než u žen. Absolutní počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti mužů se meziročně zvýšil z 510 tis. případů (u žen z 560 tis. případů) v 1. pol. 2020 na 701 tis. případů (u žen na 699 tis. případů) v 1. pol. 2021. Vzrostl tak o 37 % (o 25 % u žen). Co se týče neschopností **pro nemoc**, v případě mužů jejich počet v 1. pol. 2021 meziročně vzrostl téměř o 42 % (188 tis.), u žen to bylo přibližně o čtvrtinu (136 tis.).

Z hlediska příčin se 639 tis. (91 %) nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti mužů týkalo nemoci, 16 tis. (2 %) pracovních úrazů a 46 tis. (7 %) ostatních úrazů. **Ženy** byly v pracovní neschopnosti z důvodu nemoci v 661 tis. případech (95 %), kvůli pracovnímu úrazu v 7 tis. případech (1 %) a z důvodu ostatních úrazů v 30 tis. případech (4 %).

Za **posledních pět let** počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti výrazně vzrostl, o 523 tis. případů (o 60 %) z 877 tis. případů v 1. pol. 2016 na 1 399 tis. v 1. pol. 2021. Na zvýšení se větší měrou podíleli muži (+288 tis. případů). Téměř veškerý nárůst byl způsoben rostoucím počtem vydávaných neschopenek z důvodu nemoci.

Graf 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 1. pol. 2021

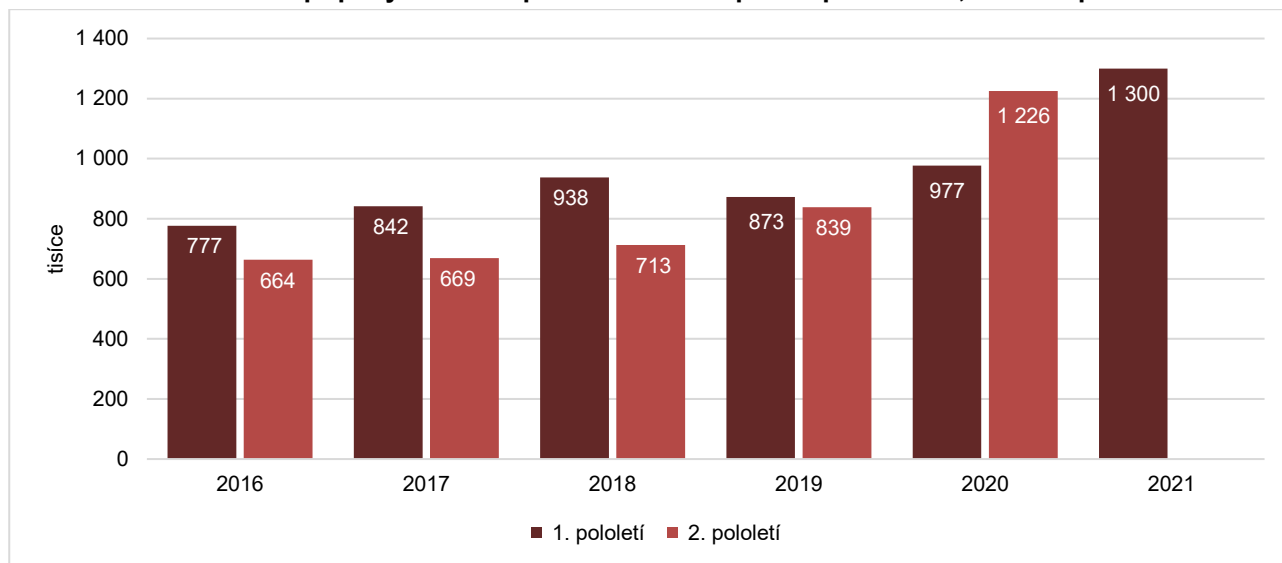
Zdroj: ČSÚ

Dopad legislativních změn na výskyt pracovní neschopnosti je zřejmý zejména na vývoji případů pracovní neschopnosti **pro nemoc**. Počty případů pracovní neschopnosti pro úrazy jsou těmito změnami ovlivněny méně. Legislativní úpravy ve vyplácení dávek nemocenského se nejvíce projevují v četnosti případů méně závažných a krátkodobých pracovních neschopností, např. u nemocí dýchacích cest (běžná nachlazení, záněty horních cest dýchacích apod.).

Do roku 2018 platil trend, že v **prvním půlroce** je hlášeno značně více případů pracovní neschopnosti než v pololetí druhém. Možným vysvětlením mohou být jarní chřipkové epidemie. Naopak poklesu nahrávají prázdniny, zejména letní, ale také podzimní a vánoční. Pokud se nejedná o onemocnění závažnějšího charakteru, může se pojištěnec během dovolené sám zotavit bez nutnosti návštěvy lékaře a vystavení pracovní neschopnosti. Jak již bylo zmíněno výše, jedním z faktorů, které zapříčinily meziroční nárůst počtu

nových případů pracovní neschopnosti **způsobených nemocí** oproti 1. pol. 2019, je patrně **zrušení karenční doby od 1. července 2019**, kdy je náhrada mzdy od zaměstnavatele zaměstnanci vyplácena již od prvního dne, a nikoliv až od čtvrtého. Rozdíl mezi prvním a druhým pololetím v roce 2019 již tedy nebyl tak markantní. V roce 2020 efekt růstu počtu případů v druhé polovině roku posílila **koronavirová pandemie**, kdy v druhém pololetí Česko zasáhla podzimní vlna onemocnění. Zatímco mezi prvními pololetími roku 2019 a 2020 došlo k nárůstu o 104 tis. (o 12 %) případů pracovní neschopnosti pro nemoc, mezi druhými pololetími se počet navýšil o 387 tis. (o 46 %). Přestože se v 1. pol. 2021 začalo s očkováním proti onemocnění covid-19, počet neschopenek i z důvodu karantén byl i nadále mimořádný. Za 1. pol. 2021 bylo nahlášeno celkem 1 300 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, což je o 428 tis. (o polovinu) více než v 1. pol. 2019, tedy v době před pandemií.

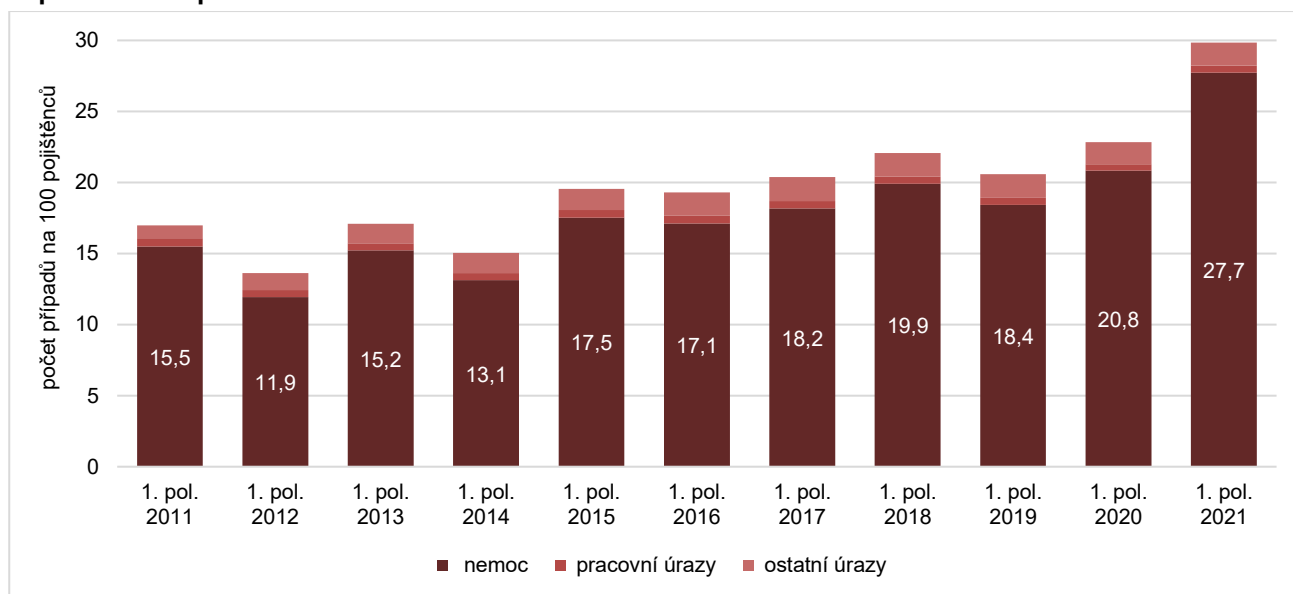
Graf 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, 2016–1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

V relativním pohledu na 100 pojištěnců v 1. pol. 2021 meziročně přibýlo 7 případů pracovní neschopnosti bez ohledu na příčinu a hodnota tak činila 30 případů. Na 100 pojištěnců připadalo 28 nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti **pro nemoc**, což bylo více než dvojnásobek oproti 1. pol. 2014.

Graf 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle příčiny, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

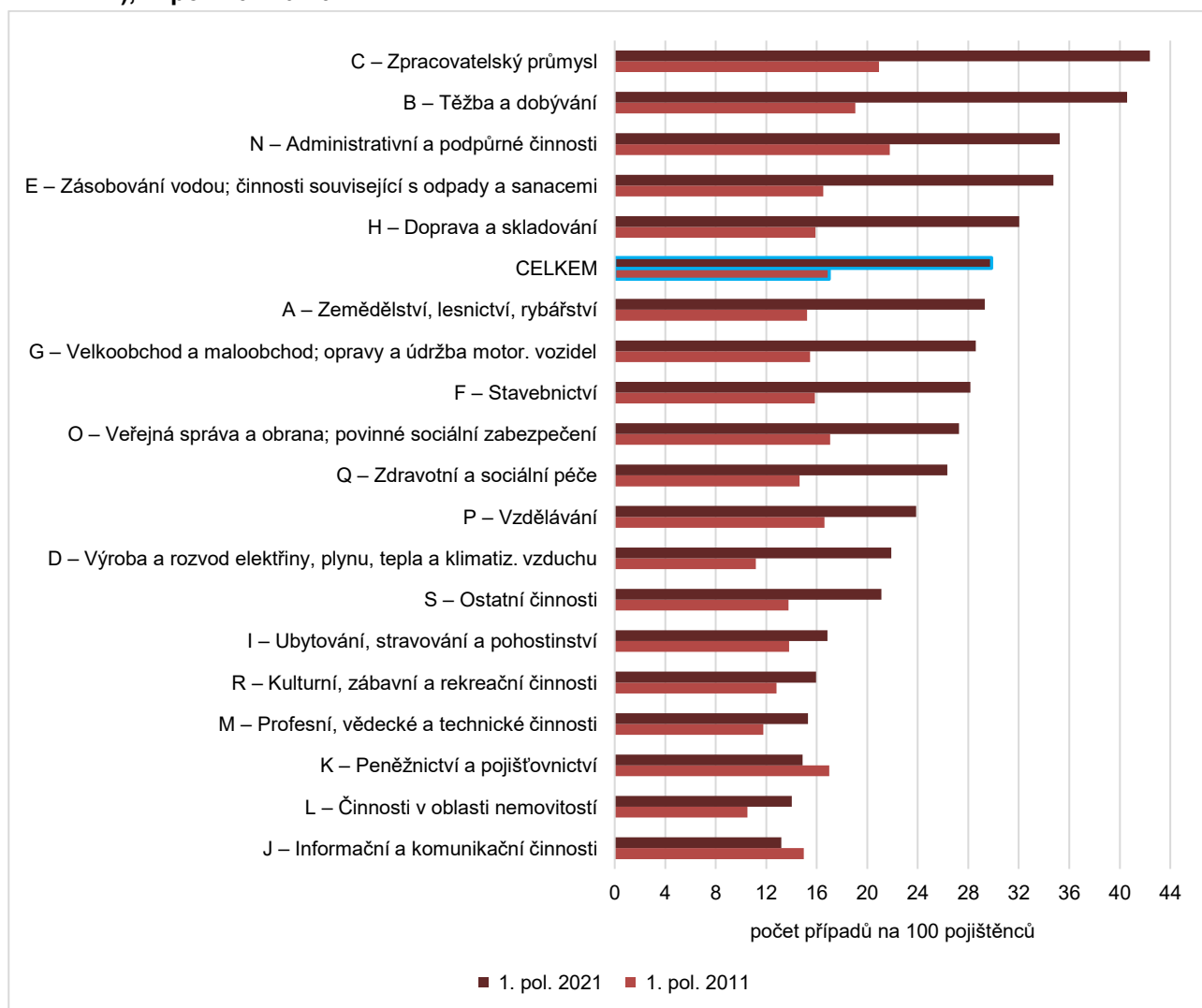

Zdroj: ČSÚ

Co se týče počtu neschopenek z důvodu **úrazů**, tak pokud pomíneme 1. pol. 2020, kdy počet úrazů na 100 pojištěnců poklesl, panuje zde víceméně stagnace. Dá se předpokládat, že loňský výkyv souvisel s vyhlášením nouzového stavu, celkovým omezením pohybu, uzavřením některých podniků a větší mírou práce z domova. Samozřejmě, že mnohá bezpečnostní opatření jsou i nadále vyžadována, nicméně zejména pracovní úrazovost se vrátila na úroveň před pandemií.

Nejvíce nových případů dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2021 bylo nahlášeno v subjektech, které dle převažující ekonomické činnosti spadají do **odvětvové sekce** Zpracovatelský průmysl (506 tis. případů) a Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (178 tis.). Není divu, protože jde o odvětví, kde pracuje nejvíce zaměstnaných osob, jak bylo uvedeno výše v kap. 4.1. Naopak nejméně případů bylo v absolutních číslech hlášeno v odvětvích Těžba a dobývání a Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (obojí shodně 8 tis.).

Graf 2.4: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2011 a 2021

Zdroj: ČSÚ

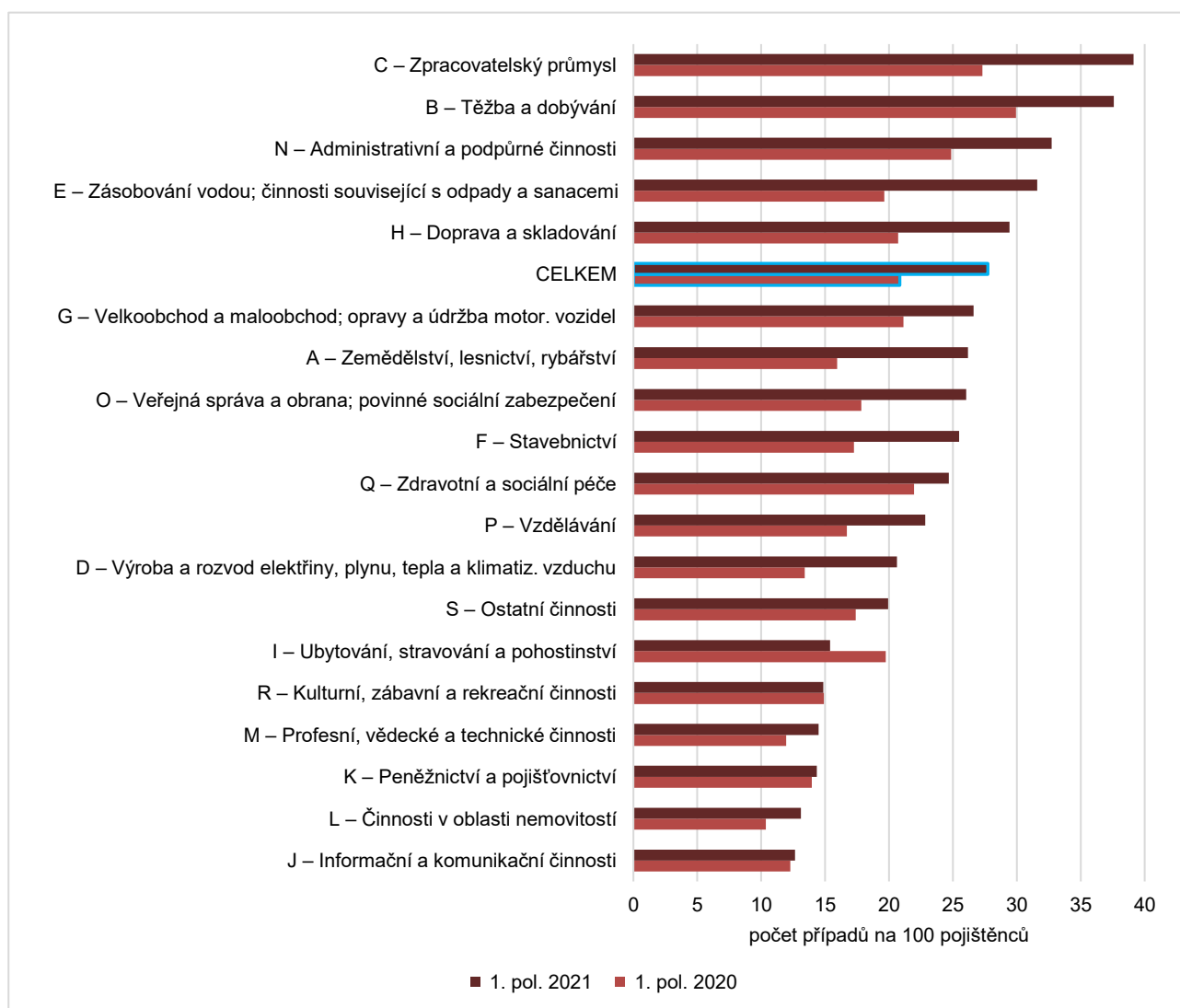
V 1. pol. 2021 **meziročně** vzrostl počet případů dočasné pracovní neschopnosti procentuálně nejvíce v odvětvové sekci Zemědělství, lesnictví a rybářství, a to o 56 % (o 11 tisíc). Absolutně nejvíce (o 140 tis.) vzrostl počet nově nahlášených případů dočasné pracovní neschopnosti ve Zpracovatelském průmyslu. Meziročně vzrostl počet nahlášených případů kromě dvou výjimek ve všech odvětvích. Pokles o 9 tis. případů (-29 %) zaznamenala sekce Ubytování, stravování a pohostinství a snížení o 500 případů (-5 %) sekce Kulturní, zábavní a rekreační činnosti. Jedná se o odvětví, která byla značně postižena covidovým obdobím.

Tím, že byl jejich provoz víceméně přerušen, nebyl důvod pro pracovní neschopnost. A jelikož velké množství z pracovníků v těchto odvětvích jsou OSVČ, jejichž nemocenské pojištění je na dobrovolné bázi, na neschopenky z důvodu karantény neměly automatický nárok ve srovnání s pojištěnci v zaměstnaneckém poměru. Počet případů neschopností v oblasti Peněžnictví a pojišťovnictví víceméně stagnoval.

Absolutní počty nově hlášených případů jsou ovlivněny odvětvovou strukturou národního hospodářství a zaměstnaností v jednotlivých odvětvích. Z toho důvodu má vyšší vypovídací schopnost již zmíněný ukazatel – počet nově hlášených případů na 100 pojištěnců v daném odvětví.

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti **na 100 pojištěnců** bylo v 1. pol. 2021 zaznamenáno rovněž v odvětví Zpracovatelský průmysl (42). Následovala Těžba a dobývání (41) a Administrativní a podpůrné činnosti (35). Nejnižší počet případů dočasné pracovní neschopnosti v přepočtu na 100 nemocensky pojištěných bylo evidováno v odvětví Informační a komunikační činnosti (13). Celorepublikový průměr bez ohledu na odvětví činil již zmíněných 30 případů na 100 pojištěnců.

Graf 2.5: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc na 100 pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2020 a 2021

Zdroj: ČSÚ

Vývoj počtu případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v jednotlivých odvětvích je zřejmý z grafu 2.4, resp. z tabulky 2.2. Za 1. pol. 2021 bylo nahlášeno o 13 případech na 100 pojištěnců více než před deseti lety. Nejdynamičtější nárůst je patrný v odvětvových sekcích Těžba a dobývání, resp. Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi, kde došlo ke zvýšení o více než 110 %. V sekci Těžba a dobývání ukazatel

vzrostl z 19 případů na 100 pojištěnců v 1. pol. 2011 na 41 případů v 1. pol. 2021. Rapidní nárůst (zhruba o 100 %) byl zaznamenán i v odvětví Zpracovatelský průmysl, a sice přibýlo 21 případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců a v oblasti Doprava a skladování (+16 případů). K poklesům za zmiňované období došlo pouze u dvou sekcí, Informační a komunikační činnosti a Peněžnictví a pojišťovnictví (shodně o 12 %, resp. o 2 případy na 100 pojištěných osob).

Odvětvím s největším **meziročním nárůstem** počtu případů pracovní neschopnosti **pro nemoc** na 100 pojištěnců v 1. pol. 2021 bylo **Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi a Zpracovatelský průmysl**. U obou sekcí hodnota oproti 1. pol. 2020 vzrostla o 12 případů. Pokles případů pro nemoc na 100 nemocensky pojištěných nastal v již zmíněné sekci Ubytování, stravování a pohostinství (z 20 případů v 1. pol. 2020 na 15). V sekci Kulturní, zábavní a rekreační činnosti došlo jen k minimálnímu poklesu.

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců **pro pracovní úraz**, což je možné chápat jako ukazatel vyjadřující „stupeň rizikovosti“ daného odvětví, bylo za 1. pol. 2021 evidováno u sekce Zemědělství, lesnictví a rybářství (1,3), následované oblastmi Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi (1,1) a Těžba a dobývání (1,0). Naproti tomu nejméně pracovních úrazů bylo zaznamenáno v subjektech působících v odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví a v oblasti Informační a komunikační činnosti (shodně 0,03 resp. 0,04). Průměrně za všechna odvětví připadalo na 100 pojištěnců 0,5 případu pracovní neschopnosti pro pracovní úraz. Více o pracovních úrazech v kap. 4.5.

Tab. 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Sekce CZ-NACE	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
Celkem	17,0	13,6	17,1	15,1	19,5	19,3	20,4	22,1	20,6	22,8	29,8
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	15,2	13,0	15,7	13,9	17,5	16,9	18,3	19,6	18,1	18,8	29,3
B – Těžba a dobývání	19,1	18,1	21,3	17,5	21,0	20,4	21,6	23,4	22,0	33,0	40,6
C – Zpracovatelský průmysl	20,9	17,6	21,2	19,0	24,9	25,3	26,5	28,8	27,0	30,2	42,4
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	11,2	8,9	11,7	9,8	13,3	12,3	14,2	16,4	15,7	14,7	21,9
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi	16,5	13,3	16,5	14,9	19,0	19,0	20,8	22,7	21,3	22,4	34,7
F – Stavebnictví	15,8	13,8	16,3	13,8	17,2	16,6	17,5	18,2	17,2	19,8	28,2
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	15,5	12,4	15,0	13,4	16,9	18,1	19,2	21,0	20,4	23,1	28,6
H – Doprava a skladování	15,9	12,6	15,5	13,7	17,9	17,6	19,5	22,0	20,2	23,1	32,0
I – Ubytování, stravování a pohostinství	13,8	11,4	12,9	12,1	14,6	14,7	15,1	16,4	15,8	21,6	16,8
J – Informační a komunikační činnosti	15,0	10,8	13,1	11,1	13,4	12,7	13,5	14,4	13,5	12,9	13,2
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	17,0	12,0	14,9	12,9	16,1	14,7	15,1	16,4	15,0	14,7	14,9
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	10,5	7,4	8,3	7,2	9,1	8,6	8,5	9,6	9,2	11,2	14,0
M – Profesionální, vědecké a technické činnosti	11,8	9,3	11,4	9,5	12,1	11,7	12,2	12,9	11,6	12,8	15,3
N – Administrativní a podpůrné činnosti	21,8	15,1	18,9	19,4	25,6	26,1	26,2	26,2	23,5	26,8	35,3
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	17,1	13,0	16,5	13,5	18,5	17,0	17,9	19,9	18,0	19,0	27,3
P – Vzdělávání	16,6	12,1	15,7	13,2	19,4	18,1	20,3	22,6	20,3	17,6	23,9
Q – Zdravotní a sociální péče	14,7	12,0	14,9	13,2	17,3	16,8	18,0	19,7	18,5	23,7	26,3
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	12,8	9,6	12,2	10,5	14,0	13,6	14,2	15,5	14,7	16,1	15,9
S – Ostatní činnosti	13,8	11,1	13,5	11,9	15,1	15,2	15,5	16,9	16,2	18,6	21,1

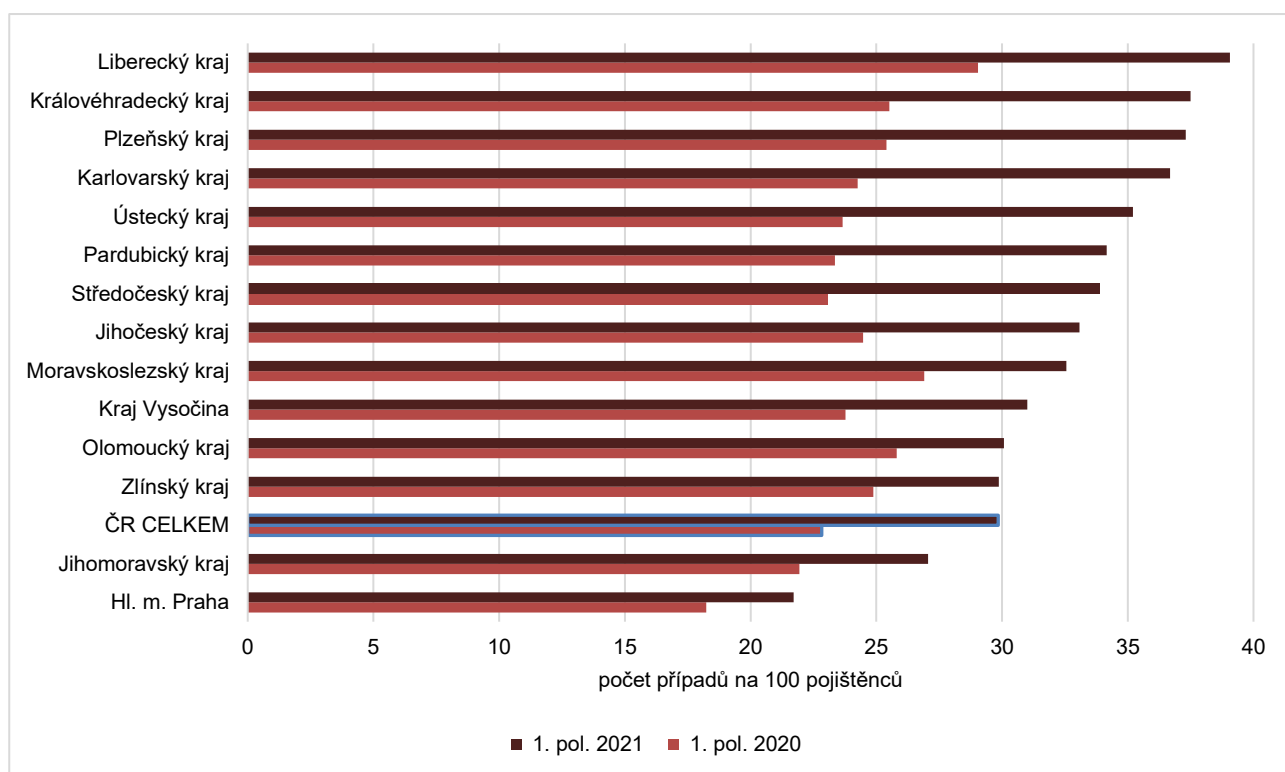
Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **územního členění** bylo v 1. pol. 2021 nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců hlášeno v Libereckém (39), Královéhradeckém (38), Plzeňském a Karlovarském kraji (oba shodně 37). Jak již

bylo zmíněno výše, průměr za Českou republiku činil 30 případů, přičemž podprůměrné hodnoty vykazovaly následující 2 kraje: Hlavní město Praha (22) a Jihomoravský kraj (27). Rozdíl dvou extrémních krajů představoval 17 případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců. V 1. pol. 2020 rozdíl činil 11 neschopností. Hodnoty tohoto sledovaného ukazatele oproti 1. pol. 2020 meziročně vzrostly ve všech krajích, což je patrné z grafu 2.6. Nejvíce v Karlovarském a Královéhradeckém kraji (+12). Naopak nejnižší nárůst zaznamenala Praha (+4).

Počet případů dočasné pracovní neschopnosti dle územního členění je značně ovlivněn strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu. Je nutno zohlednit též **metodikou zpracování dat, kdy rozlišení dle krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru**, který vede evidenci mezd zaměstnavateli osoby, která je v pracovní neschopnosti.

Graf 2.6: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR, 1. pol. 2020 a 2021

Zdroj: ČSÚ

Rozdíly v pracovní neschopnosti lze zkoumat i podle **velikost podniku**. V relativním pojetí při přepočtu na 100 pojištěnců dominovaly velké firmy zaměstnávající 250–499 zaměstnanců, spolu se středně velkými podniky, které mají 100–249 zaměstnanců. Tyto firmy během 1. pol. 2021 v průměru zaznamenaly 35, resp. 34 případů pracovních neschopností v přepočtu na 100 pojištěnců. Daleko méně případů pracovní neschopnosti vykázaly firmy mající do 50 zaměstnanců, kde na 100 pojištěnců připadlo 24 hlášení. A zcela nejméně případů bylo zaznamenáno u OSVČ, a sice 10 na 100 nemocensky pojištěných OSVČ. Zde je nutné mít na paměti, že nemocenské dávky jsou vypláceny až od 15. dne pracovní neschopnosti (do té doby vyplácí náhradu mzdy zaměstnavatel), a proto se OSVČ nevyplatí při krátkodobější nemoci nastupovat do pracovní neschopnosti.

Dalším kritériem, podle kterého je možné hodnotit pracovní neschopnost nemocensky pojištěných, je rozdělení na **podniky domácí vs. podniky pod zahraniční kontrolou**. Např. v nefinančních podnicích pod zahraniční kontrolou v 1. pol. 2021 připadlo na 100 nemocensky pojištěných 37 nahlášených případů v porovnání s 30 případy v domácích nefinančních podnicích. Pracovní neschopnost zaměstnanců v domácích podnicích

však trvala v průměru o necelých 6 dní déle (38,5 dne) než u podniků pod zahraniční kontrolou (32,8 dne). Podrobnější údaje za nefinanční podniky viz tabulková příloha – část 7.

Tab. 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Kraj ČR	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
ČR celkem	17,0	13,6	17,1	15,1	19,5	19,3	20,4	22,1	20,6	22,8	29,8
Hl. m. Praha	16,0	11,3	14,5	13,0	16,6	16,1	16,7	17,8	16,6	18,2	21,7
Středočeský kraj	17,7	14,1	17,9	16,1	20,5	20,7	21,6	23,8	22,1	23,1	33,9
Jihočeský kraj	17,9	14,9	19,7	17,1	22,4	21,9	23,3	24,8	22,6	24,5	33,1
Plzeňský kraj	19,1	15,9	19,8	18,2	24,0	22,8	24,5	26,2	24,1	25,4	37,3
Karlovarský kraj	18,0	15,3	18,4	17,7	23,2	22,1	23,2	25,4	23,3	24,3	36,7
Ústecký kraj	16,5	13,6	17,5	15,4	19,9	20,5	21,3	24,2	22,5	23,7	35,2
Liberecký kraj	18,3	15,5	20,5	17,7	22,2	23,1	24,2	27,0	25,1	29,0	39,1
Královéhradecký kraj	17,5	14,7	18,3	15,7	20,2	21,2	22,5	25,0	23,6	25,5	37,5
Pardubický kraj	17,8	14,3	17,8	15,8	20,6	20,3	21,7	24,0	22,1	23,4	34,2
Kraj Vysočina	17,5	15,1	18,7	16,5	21,9	21,0	22,3	24,3	22,5	23,8	31,0
Jihomoravský kraj	16,3	13,5	17,0	14,7	19,1	18,5	20,2	21,5	19,7	21,9	27,1
Olomoucký kraj	15,2	13,0	15,9	13,5	18,6	18,5	19,9	21,4	20,3	25,8	30,1
Zlínský kraj	16,6	14,3	17,4	14,7	20,4	19,7	21,3	22,1	21,3	24,9	29,9
Moravskoslezský kraj	17,7	14,8	17,9	15,3	20,0	20,2	21,5	23,1	22,0	26,9	32,6

Zdroj: ČSÚ

4.2.2 Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti

Pro posouzení vývoje pracovní neschopnosti je důležité nejen zjištění, jak často zaměstnanci do pracovní neschopnosti nastupují, ale i to, jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají.

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (1. pololetí) nemocensky pojištěni práce neschopni. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Údaj zahrnuje dny pracovní neschopnosti vč. dnů u těch případů, které vznikly před sledovaným obdobím a v počtu nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti za toto období zařazeny nejsou. Maximální doba zápočtu je délka sledovaného období (180 resp. 181 dnů za 1. pololetí) bez ohledu na délku trvání pracovní neschopnosti daného případu. Do počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.

Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti. Nově hlášený případ musí být vzniklý ve sledovaném období, kdežto do dnů pracovní neschopnosti (maximálně v délce sledovaného období, tedy 180 resp. 181 dnů za 1. pololetí) se započítávají i dny z případů PN, které mohly vzniknout již v předchozím období, ale byly ukončeny či nadále trvají v průběhu sledovaného období.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti}}$$

Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti meziročně vzrostl ze 47 402 tis. prostonaných dnů v 1. pol. 2020 na 50 856 tis. dnů v 1. pol. 2021 (tj. o 7 %). V porovnání s 1. pol. 2019 došlo k nárůstu počtu prostonaných dnů o více než pětinu. Meziroční nárůst počtu kalendářních dnů připadá na vrub téměř výhradně nemocem (+3,7 mil.). Počty dnů pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy vzrostly o 51 tis. a pro mimopracovní úrazy dokonce poklesly o 251 tis.

Většina dnů pracovní neschopnosti (89 %) je způsobena nemocí, v absolutním počtu 45 205 tis. za 1. pol. 2021. Ženy strávily v dočasné pracovní neschopnosti celkem 26 950 tis. dnů, což je o 3 043 tis. dnů více než muži. To, že ženy stráví na neschopence delší dobu, potvrzuje i dlouhodobější vývoj průměrné délky trvání dočasné pracovní neschopnosti znázorněný v tab. 2.5 či grafu 2.9.

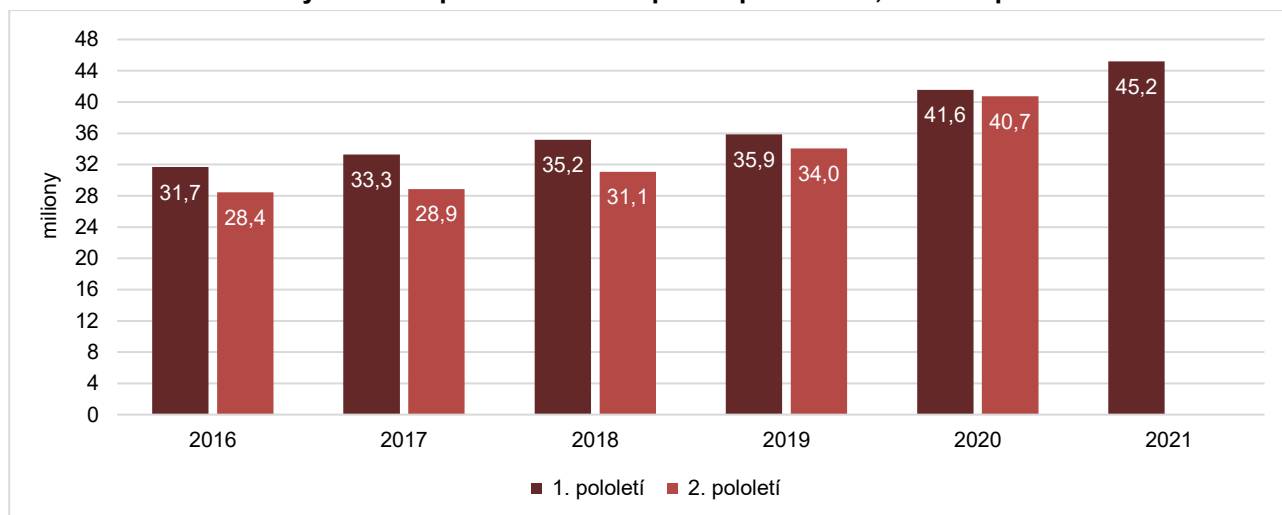
Tab. 2.4: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 1. pol. 2011–1. pol. 2021 (v tis.)

Období	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2011	30 388	14 270	16 118	26 746	11 835	14 910	1 331	942	389	2 311	1 492	819
1. pol. 2012	28 973	13 410	15 562	24 670	10 595	14 075	1 256	899	358	3 046	1 917	1 129
1. pol. 2013	31 875	14 774	17 102	27 253	11 805	15 448	1 237	866	371	3 385	2 102	1 283
1. pol. 2014	30 512	13 910	16 603	26 003	10 966	15 037	1 192	840	352	3 318	2 104	1 214
1. pol. 2015	35 052	15 885	19 167	30 184	12 792	17 392	1 304	895	409	3 563	2 198	1 365
1. pol. 2016	36 787	16 662	20 125	31 662	13 413	18 249	1 320	900	421	3 805	2 349	1 455
1. pol. 2017	38 709	17 570	21 138	33 259	14 211	19 048	1 343	914	428	4 107	2 445	1 662
1. pol. 2018	40 624	18 437	22 187	35 167	15 078	20 089	1 312	882	430	4 144	2 477	1 667
1. pol. 2019	41 578	18 828	22 750	35 860	15 325	20 536	1 325	888	437	4 392	2 615	1 777
1. pol. 2020	47 402	21 697	25 705	41 551	18 098	23 453	1 285	876	409	4 565	2 723	1 843
1. pol. 2021	50 856	23 906	26 950	45 205	20 513	24 692	1 337	919	418	4 314	2 474	1 841

Zdroj: ČSÚ

Počet prostonaných dnů v jednotlivých pololetích dokresluje tvrzení o značně vyšším počtu nahlášených případů pro nemoc během první poloviny roku. Největší rozdíl mezi 1. a 2. pololetím byl zaznamenán v roce 2017 a činil 4,4 mil. dnů. Postupně se však snižoval. Ve 2. pololetí roku 2019 se počet dnů v pracovní neschopnosti zvýšil z důvodu zrušení karenční doby. V roce 2020 se počet dnů v pracovní neschopnosti pro nemoc v 1. a 2. pololetí lišil pouze o 800 tis. Graf 2.7 dále značí skokový nárůst počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc mezi rokem 2019 a 2020, který pokračuje i v 1. pol. 2021. Při srovnání 1. pol. 2021 s 1. pololetími v letech 2018 a 2019, přibylo 10 mil. dnů strávených v dočasné pracovní neschopnosti.

Graf 2.7: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, 2016–1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

Při pohledu na relativní ukazatel, který ukazuje, jak dlouho v průměru **trval 1 případ pracovní neschopnosti pro nemoc**, zjistíme, že v prvním pololetí roku 2020 se tato doba oproti prvnímu pololetí předchozího roku zvýšila. Ze 41,1 dne na 42,5 dne. Ve druhém pololetí však došlo ke zkrácení ze 40,6 dne v roce 2019

na 33,2 v roce 2020. Dá se říci, že přibýlo krátkodobých pracovních neschopností z důvodu nemoci, tedy vč. neschopenek z důvodu karantén. Mezi 1. pol. 2020 a 1. pol. 2021 došlo k poklesu dokonce o 7,7 dnů. Ze 42,5 dne připadajících na neschopnost pro nemoc v 1. pol. 2020 na 34,8 dne v 1. pol. 2021.

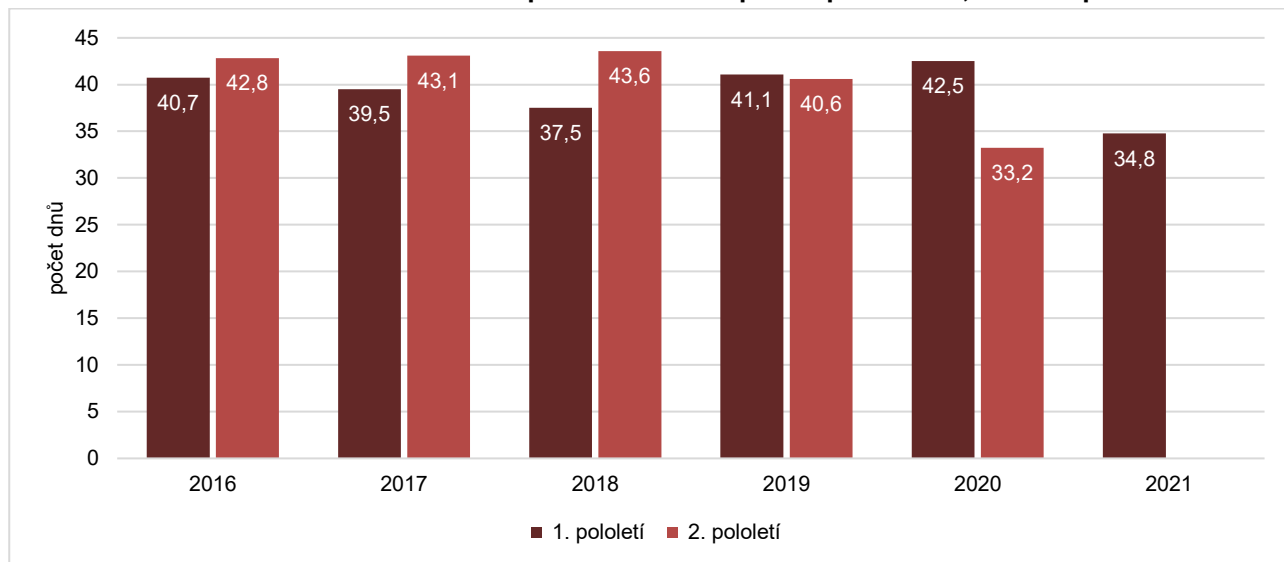
Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti, ať už pro nemoc či úraz, meziročně klesla o 8 dnů. Ze 44,3 dne v 1. pol. 2020 na 36,3 dne v 1. pol. 2021. Nachází se tak na nejnižší úrovni za posledních deset let. **Nemoc** v 1. pol. 2021 způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 35 dnů, neschopnost pro **pracovní i mimopracovní úraz** trvala v průměru zhruba o 22 dnů déle.

Tab. 2.5: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví, 1. pol. 2011 až 1. pol. 2021

Období	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
Celkem	42,8	47,7	42,2	45,9	40,1	42,0	41,0	39,1	42,6	44,3	36,3
muži	42,9	46,3	41,6	44,4	38,5	40,2	39,6	38,1	41,5	42,5	34,1
ženy	42,6	49,0	42,8	47,4	41,5	43,5	42,2	39,9	43,7	45,9	38,6

Zdroj: ČSÚ

Graf 2.8: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, 2016–1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

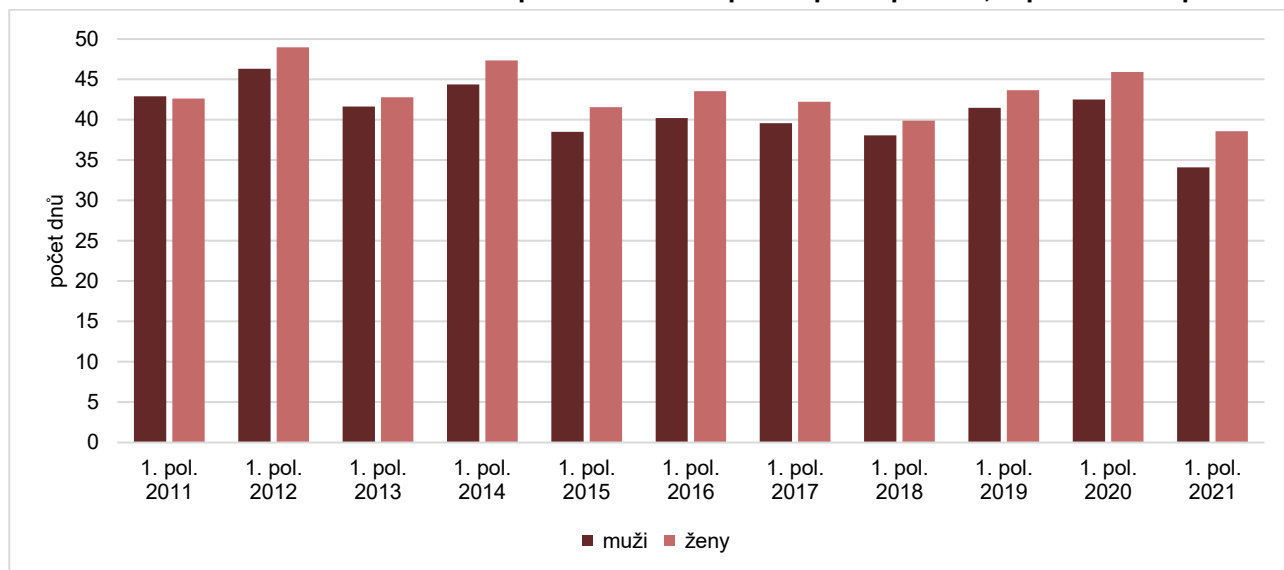
Průměrný počet dnů pracovní neschopnosti **u žen** meziročně klesl ze 45,9 dne v 1. pol. 2020 na 38,6 dne. **V případě mužů** se snížil ze 42,5 dne na 34,1 dne. Ženy tak byly v pracovní neschopnosti v průměru o 4,5 dne déle než muži, což je zdaleka nejvyšší rozdíl za posledních 10 let.

Nejvíce dnů dočasné pracovní neschopnosti bylo v 1. pol. 2021 zaznamenáno ve zpracovatelském průmyslu (17 167 tis.), kde je nejvíce pojištěnců, a tím pádem také nejvyšší počet případů pracovní neschopnosti. Naopak nejnižší počet dnů pracovní neschopnosti byl hlášen v oblasti Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (271 tis.). Nejméně dnů pracovní neschopnosti z důvodu pracovních úrazů vykazovaly odvětvové sekce Peněžnictví a pojišťovnictví (1,7 tis.) a Informační a komunikační činnosti (3,0 tis.).

Jak již bylo zmíněno výše, dočasná pracovní neschopnost v 1. pol. 2021 trvala v průměru 36 dnů. **Odvětvím** s nejvyšší průměrnou délkou trvání případu bylo Ubytování, stravování a pohostinství (60 dnů). Dle zjištění Státního úřadu inspekce práce se mnohdy během pandemie stávalo, že zaměstnavatelé v době nuceného omezení či uzavření svých provozoven posílali zaměstnance na nemocenskou. Jedná se sice o protizákonný postup, kdy zaměstnanec nemůže být k odchodu na nemocenskou nucen, je však pochopitelné, že v zájmu zachování zaměstnání a pod tíhou celkové nejistoty zaměstnanci na takové řešení přistoupili. Na druhou

stranu mohlo docházet i k případům, kdy na nemocenskou nastupovali zaměstnanci (resp. brigádníci) v době, kdy teprve hrozilo uzavření provozoven.

Graf 2.9: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

Graf 2.10: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

V průměrné délce trvání dočasné pracovní neschopnosti s velkým odstupem následovaly sekce Zemědělství, lesnictví, rybářství (44 dnů) a Činnosti v oblasti nemovitostí (42 dnů). Nejnižší doba (27 dnů) připadala na pracovní neschopnost v odvětví Informační a komunikační činnosti. Dalšími odvětvími s poměrně nízkou průměrnou délkou pracovní neschopnosti bylo Vzdělávání (28 dnů). Podrobněji viz graf 2.10 a tab. 2.6.

V drtivé většině odvětví došlo meziročně ke zkrácení průměrné délky pracovní neschopnosti. Výjimku tvořilo Ubytování, stravování a pohostinství, kde se průměrná doba trvání neschopenky prodloužila o 0,5 dne a Peněžnictví a pojišťovnictví, kde došlo k nárůstu průměrné doby trvání pracovní neschopnosti o 0,4 dne. Nutno doplnit, že Peněžnictví má dlouhodobě nízkou míru pracovní neschopnosti, tudíž je na drobné meziroční výkyvy náchylnější.

Naopak k největšímu meziročnímu poklesu – o 15 dnů, tedy o čtvrtinu – došlo v odvětví **Zemědělství, lesnictví a rybářství**. Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti činila 44 dnů, tedy o 7 dní více než byl průměr za všechna odvětví.

V **regionálním** srovnání byla v 1. pol. 2021 nejdelší průměrná doba trvání dočasné pracovní neschopnosti zaznamenána ve Zlínském (42,4 dne) a v Moravskoslezském kraji (40,9 dne). Kraji s nejkratší délkou trvání pracovní neschopnosti byly Královéhradecký (32,5), Liberecký (32,6) a Středočeský kraj (33,5). Dlouhodobě se mezi kraji s nejkratší dobou trvání pracovní neschopnosti pohybovala Praha, v 1. pol. 2021 ji však s hodnotou blízkou celorepublikovému průměru patřilo až 8. místo. Ve všech krajích ČR hodnoty tohoto ukazatele meziročně poklesly.

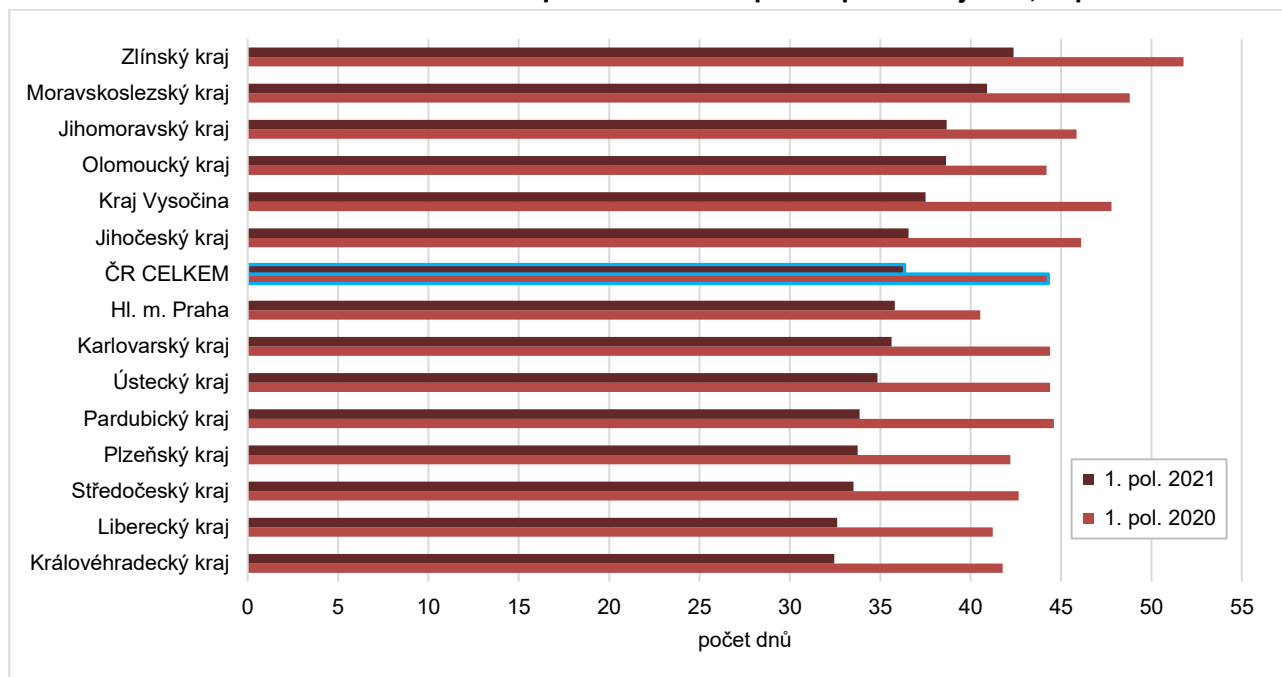
Tab. 2.6: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Sekce CZ-NACE	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
Celkem	42,8	47,7	42,2	45,9	40,1	42,0	41,0	39,1	42,6	44,3	36,3
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	62,1	63,8	57,8	62,0	54,9	58,5	56,6	53,4	58,3	58,1	43,5
B – Těžba a dobývání	41,8	43,3	41,8	49,7	43,6	51,1	55,6	45,4	50,3	42,0	39,3
C – Zpracovatelský průmysl	39,4	45,1	41,4	44,3	38,8	40,8	40,0	38,3	42,0	43,6	34,0
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	35,8	44,1	36,5	40,7	37,5	40,8	39,0	33,6	37,8	39,4	32,1
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi	43,1	49,1	42,8	48,7	43,0	44,1	43,4	41,4	46,0	47,8	36,7
F – Stavebnictví	64,8	63,6	59,7	64,6	53,9	56,6	55,1	51,8	55,0	54,1	41,4
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	47,0	51,9	46,6	50,9	44,4	44,5	43,4	41,9	45,0	46,4	39,8
H – Doprava a skladování	45,6	52,5	48,4	52,5	43,9	46,0	44,1	41,8	45,9	47,4	38,1
I – Ubytování, stravování a pohostinství	60,4	59,6	57,3	59,2	52,9	53,5	53,3	51,3	54,6	59,1	59,6
J – Informační a komunikační činnosti	25,4	29,3	25,7	27,8	25,8	25,7	25,5	25,5	26,4	27,3	27,0
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	30,5	35,9	30,1	34,3	31,6	32,8	32,8	30,4	33,1	34,8	35,2
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	54,3	57,0	52,1	56,2	48,8	50,7	51,8	47,4	52,0	50,8	42,4
M – Profesionální, vědecké a technické činnosti	44,5	43,8	37,7	41,0	36,0	37,1	37,4	36,6	40,1	40,8	34,8
N – Administrativní a podpůrné činnosti	37,6	47,5	42,5	42,3	37,5	38,5	38,1	39,0	43,7	47,0	38,5
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	33,1	40,0	32,3	37,9	32,7	36,0	34,5	32,2	35,6	36,7	30,4
P – Vzdělávání	29,9	35,8	30,9	35,0	28,7	31,3	29,8	27,7	30,4	33,3	28,3
Q – Zdravotní a sociální péče	46,2	51,9	45,1	50,9	44,5	46,9	45,4	42,4	45,9	43,8	40,3
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	40,9	46,3	40,3	44,9	38,4	40,9	40,2	38,5	40,4	44,2	40,0
S – Ostatní činnosti	52,5	51,3	46,1	50,5	44,6	48,0	45,6	42,7	46,1	47,9	42,2

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **detailnějšího územního členění** (viz kartogram 2.1) je zřejmý větší rozptyl hodnot tohoto relativního ukazatele. Nejvyšší průměrnou délku na jeden případ v 1. pol. 2021 vykazoval okres Vsetín (47,6 dne) ve Zlínském kraji a Hodonín (47,1 dne) v Jihomoravském kraji, které se na předních místech mezi okresy s nejdelší pracovní neschopností pohybují již několik let. Následovaly okresy Břeclav (Jihomoravský kraj), Uherské Hradiště (Zlínský kraj) a Prachatice (Jihočeský kraj), které vykazovaly průměrnou délku případu pracovní neschopnosti nad 44 dnů. Naopak nejkratší dobou trvání se mohl opět pochlubit okres Mladá Boleslav (28 dnů) ve Středních Čechách a královéhradecký okres Rychnov nad Kněžnou (29 dnů). Kompletní přehled je k dispozici v tabulce 3.6 v tabulkové části publikace.

Graf 2.11: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 1. pol. 2020 a 2021

Zdroj: ČSÚ

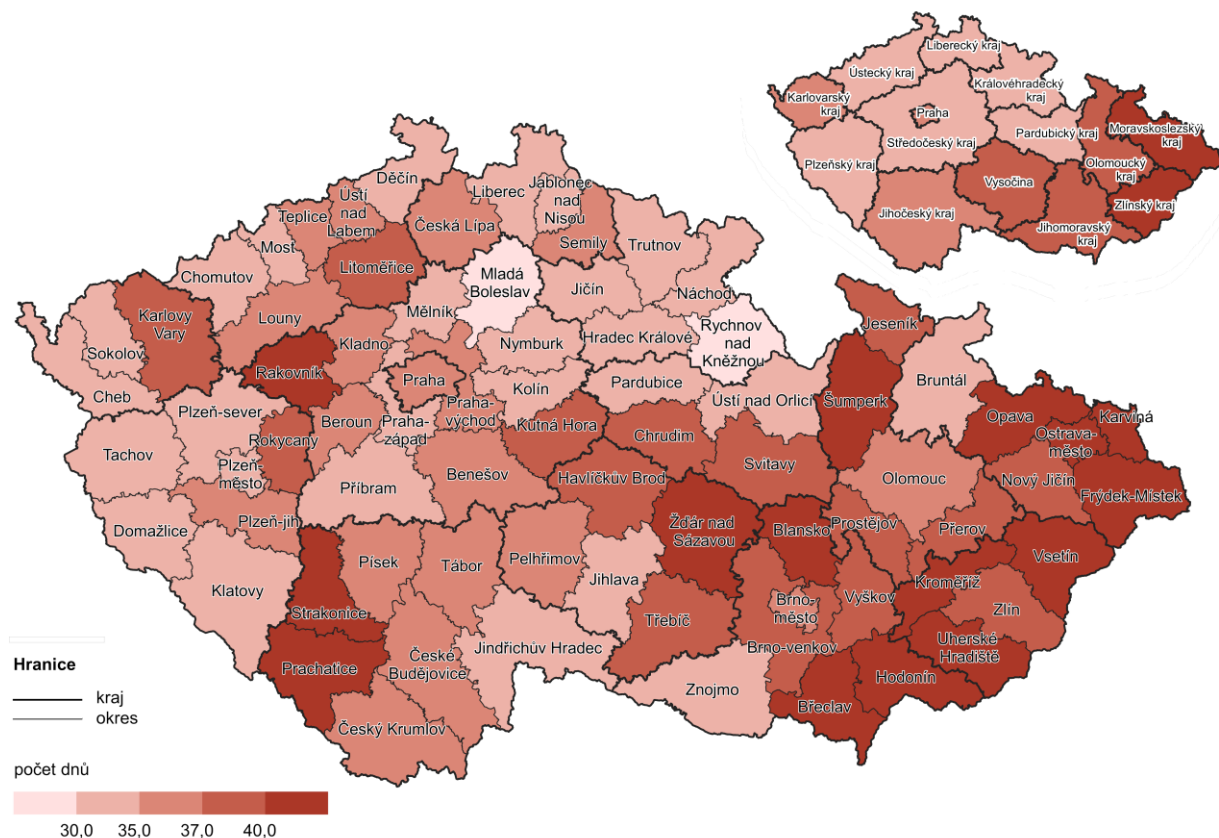
Tab. 2.7: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Kraj ČR	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
ČR celkem	42,8	47,7	42,2	45,9	40,1	42,0	41,0	39,1	42,6	44,3	36,3
Hl. m. Praha	36,2	42,4	37,4	40,3	36,5	37,3	37,2	36,7	39,5	40,5	35,8
Středočeský kraj	41,3	46,5	40,3	43,3	38,3	39,3	38,9	36,8	40,6	42,7	33,5
Jihočeský kraj	47,6	51,4	43,7	48,3	41,1	44,1	42,8	40,5	44,7	46,1	36,6
Plzeňský kraj	38,9	44,0	40,0	41,9	36,6	39,1	37,6	35,7	39,2	42,2	33,8
Karlovarský kraj	37,2	41,9	40,2	41,2	36,8	38,7	37,5	36,1	40,3	44,4	35,6
Ústecký kraj	42,1	50,4	44,8	48,2	41,6	42,0	41,7	39,1	42,2	44,4	34,8
Liberecký kraj	42,7	47,3	40,2	43,2	37,8	38,5	37,8	35,3	38,6	41,2	32,6
Královéhradecký kraj	41,4	45,2	39,5	43,7	38,4	39,0	38,2	36,1	38,7	41,8	32,5
Pardubický kraj	41,3	46,6	41,4	45,5	39,7	42,0	41,0	38,3	41,9	44,6	33,8
Kraj Vysočina	43,4	45,6	41,6	46,6	40,4	43,7	42,9	40,8	45,2	47,8	37,5
Jihomoravský kraj	45,4	49,6	43,5	47,2	41,4	44,3	42,0	39,9	44,0	45,9	38,7
Olomoucký kraj	50,5	54,5	48,0	54,8	44,0	47,0	45,0	42,7	46,3	44,2	38,6
Zlínský kraj	55,5	56,1	51,4	56,4	47,0	50,5	48,2	46,1	49,3	51,8	42,4
Moravskoslezský kraj	48,2	52,2	47,6	53,4	46,0	48,6	47,4	44,4	49,0	48,8	40,9

Zdroj: ČSÚ

Kartogram 2.1: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti v okresech a krajích ČR, 1. pol. 2021

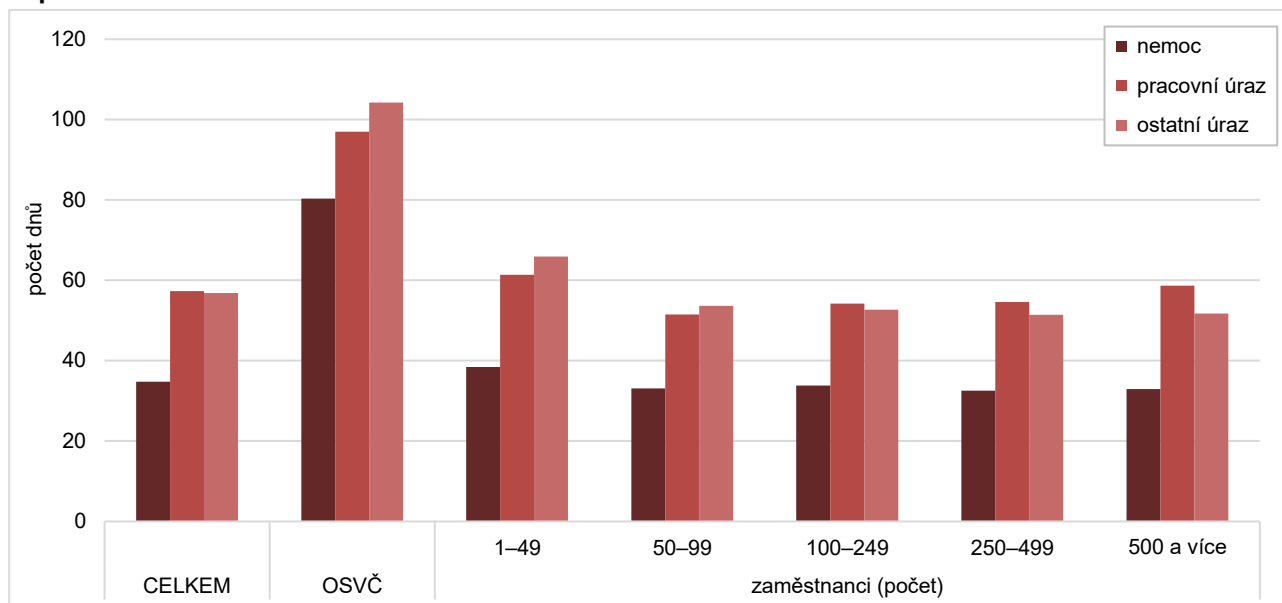

Zdroj: ČSÚ

Osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) nastupují do pracovní neschopnosti méně často než zaměstnanci (10 případů na 100 nemocensky pojištěných OSVČ vs. 30 případů u zaměstnanců za 1. pol. 2021). Pokud jsou však ze zdravotních důvodů z výkonu práce indisponováni, průměrná délka jejich pracovní neschopnosti značně převyšuje ostatní sledované kategorie velikosti podniku (podle počtu zaměstnanců; viz graf 2.12).

Dočasná pracovní neschopnost OSVČ v 1. pol. 2021 trvala průměrně 83 dní. Delší doba trvání pracovní neschopnosti u OSVČ může souviset se skutečností, že tato skupina pojištěnců v době prvních 14 dnů pracovní neschopnosti není finančně zabezpečena jako ostatní pojištěnci, je jim vypláceno až nemocenské od 15. dne. Vzhledem k tomuto faktu pak krátkodobé případy lehčích forem nemocí neřeší pracovní neschopností, tu si nechávají vystavit až při onemocnění vážnější chorobou, která si pak vyžádá dlouhodobější pracovní neschopnost. Další možností, kterou OSVČ mohou využít, je sjednání pojištění pracovní neschopnosti u soukromých pojišťoven v rámci životního pojištění. Tomu se však tato publikace nevěnuje.

U zaměstnanců byla průměrná délka pracovní neschopnosti (bez ohledu na příčinu) ve srovnání s OSVČ zhruba poloviční. Nejdelší zaznamenaly malé podniky mající do 49 zaměstnanců (40 dnů). V ostatních velikostních kategoriích se tato hodnota pohybovala okolo 34 dnů.

Graf 2.12: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle velikosti podniku a příčiny, 1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

4.2.3 Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Nejkomplexnějším ukazatelem statistiky pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti**. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti setrvávají). Statistiku pak doplňuje ještě další ukazatel – **průměrný denní stav dočasně práce neschopných**, který říká, kolik osob průměrně denně chybělo na pracovišti v důsledku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává, kolik ze 100 nemocensky pojištěných je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{průměrný počet osob nemocensky pojištěných} \times \text{počet kalendářních dnů ve sledovaném období}} \times 100$$

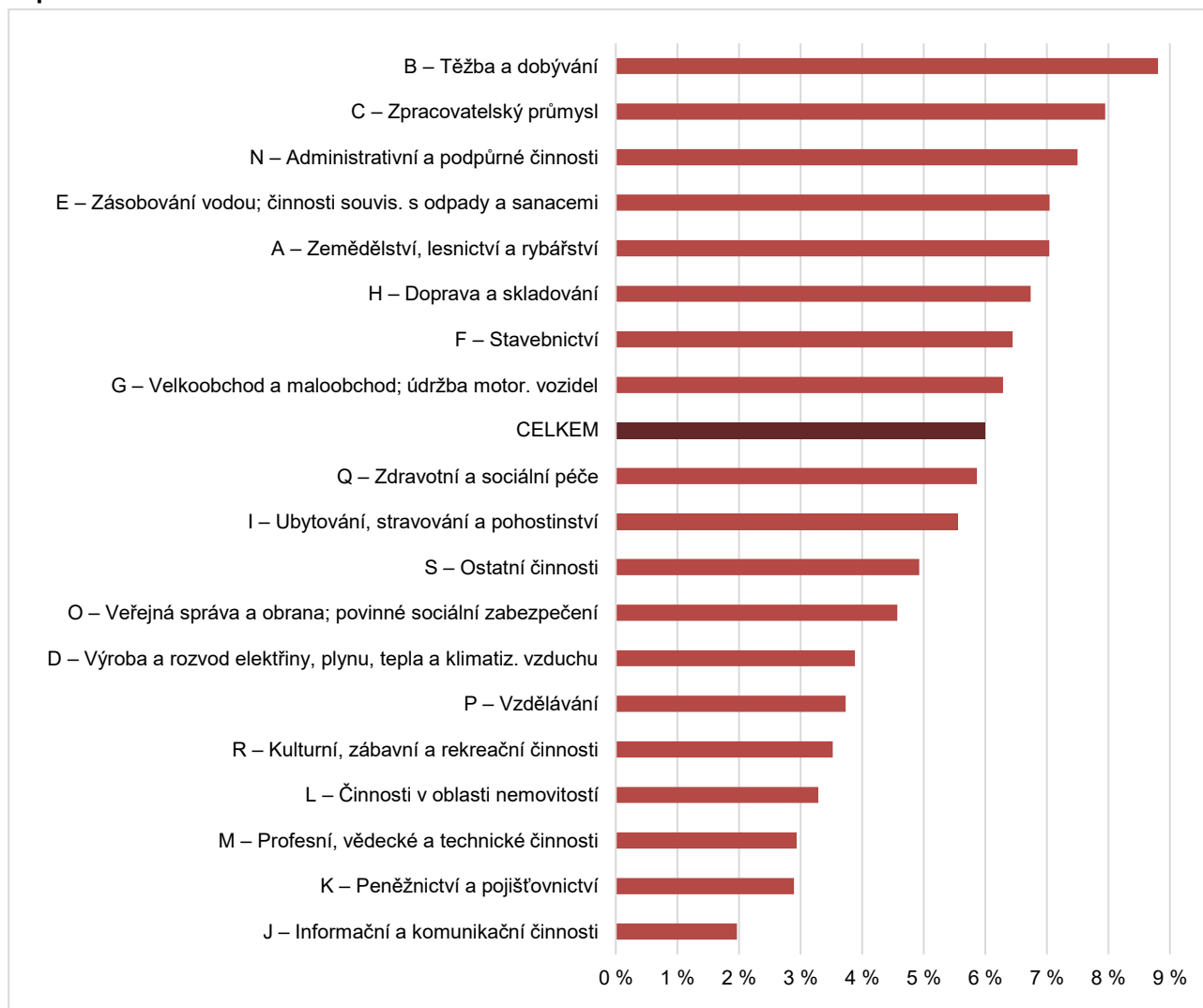
Průměrný denní stav dočasně práce neschopných – ukazatel vyjadřuje počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (1. pololetí) denně nepřítomni v práci z důvodů pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrný denní stav dočasně práce neschopných} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{počet kalendářních dnů ve sledovaném období}}$$

Hodnota ukazatele **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** má od 1. pol. 2015 rostoucí tendenci. Meziročně oproti 1. pol. 2020 vzrostl o 0,4 p. b. na 6 % v 1. pol. 2021, což je dáno nárůstem počtu případů PN. Ve srovnání s 1. pol. 2012 průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti vzrostlo dokonce o 2,4 p. b. Podíl na růstu může mít mj. i stárnutí populace a zvyšování průměrného věku zaměstnanců (dáno vyšším věkem odchodu do důchodu než bylo v minulosti). Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti je dlouhodobě vyšší u žen, u kterých v 1. pol. 2021 činilo 6,4 %, zatímco pro muže 5,6 %.

Graf 2.13: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

Nejvyšší průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti **z hlediska odvětvové činnosti** bylo zaznamenáno v odvětví Těžba a dobývání (8,8 %). Jinými slovy, téměř 9 % pojištěnců pracujících v sekci Těžba a dobývání bylo denně v pracovní neschopnosti. Odvětvími s více než 7% podílem osob denně dočasně práce neschopných byl i Zpracovatelský průmysl (7,9 %), Administrativní a podpůrné činnosti (7,5 %), Zásobování vodou, činnosti související s odpady a sanacemi a Zemědělství, lesnictví a rybářství (obě sekce shodně 7,0 %). Naopak nejméně pracovníků na neschopence ze 100 pojištěnců bylo denně evidováno v odvětví Informační a komunikační činnosti (2,0) a Peněžnictví a pojišťovnictví (2,9). Podrobněji viz graf 2.13 a tabulka 2.8.

Tab. 2.8: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Sekce CZ-NACE	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
Celkem	4,0	3,6	4,0	3,8	4,3	4,5	4,6	4,8	4,8	5,6	6,0
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	5,2	4,5	5,0	4,8	5,3	5,4	5,7	5,8	5,8	6,0	7,0
B – Těžba a dobývání	4,4	4,3	4,9	4,8	5,0	5,7	6,6	5,9	6,1	7,6	8,8
C – Zpracovatelský průmysl	4,6	4,4	4,8	4,6	5,3	5,7	5,9	6,1	6,3	7,2	7,9
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	2,2	2,2	2,4	2,2	2,8	2,8	3,1	3,0	3,3	3,2	3,9
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi	3,9	3,6	3,9	4,0	4,5	4,6	5,0	5,2	5,4	5,9	7,0
F – Stavebnictví	5,7	4,8	5,4	4,9	5,1	5,2	5,3	5,2	5,2	5,9	6,4
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	4,0	3,5	3,9	3,8	4,2	4,4	4,6	4,9	5,1	5,9	6,3
H – Doprava a skladování	4,0	3,6	4,1	4,0	4,3	4,5	4,7	5,1	5,1	6,0	6,7
I – Ubytování, stravování a pohostinství	4,6	3,7	4,1	4,0	4,3	4,3	4,4	4,6	4,8	7,0	5,5
J – Informační a komunikační činnosti	2,1	1,7	1,9	1,7	1,9	1,8	1,9	2,0	2,0	1,9	2,0
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	2,9	2,4	2,5	2,4	2,8	2,7	2,7	2,8	2,7	2,8	2,9
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	3,2	2,3	2,4	2,2	2,4	2,4	2,4	2,5	2,7	3,1	3,3
M – Profesioní, vědecké a technické činnosti	2,9	2,2	2,4	2,2	2,4	2,4	2,5	2,6	2,6	2,9	2,9
N – Administrativní a podpůrné činnosti	4,5	3,9	4,5	4,5	5,3	5,5	5,5	5,6	5,7	6,9	7,5
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	3,1	2,9	2,9	2,8	3,3	3,4	3,4	3,6	3,5	3,8	4,6
P – Vzdělávání	2,7	2,4	2,7	2,6	3,1	3,1	3,3	3,5	3,4	3,2	3,7
Q – Zdravotní a sociální péče	3,7	3,4	3,7	3,7	4,3	4,3	4,5	4,6	4,7	5,7	5,9
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,9	2,4	2,7	2,6	3,0	3,1	3,2	3,3	3,3	3,9	3,5
S – Ostatní činnosti	4,0	3,1	3,4	3,3	3,7	4,0	3,9	4,0	4,1	4,9	4,9

Zdroj: ČSÚ

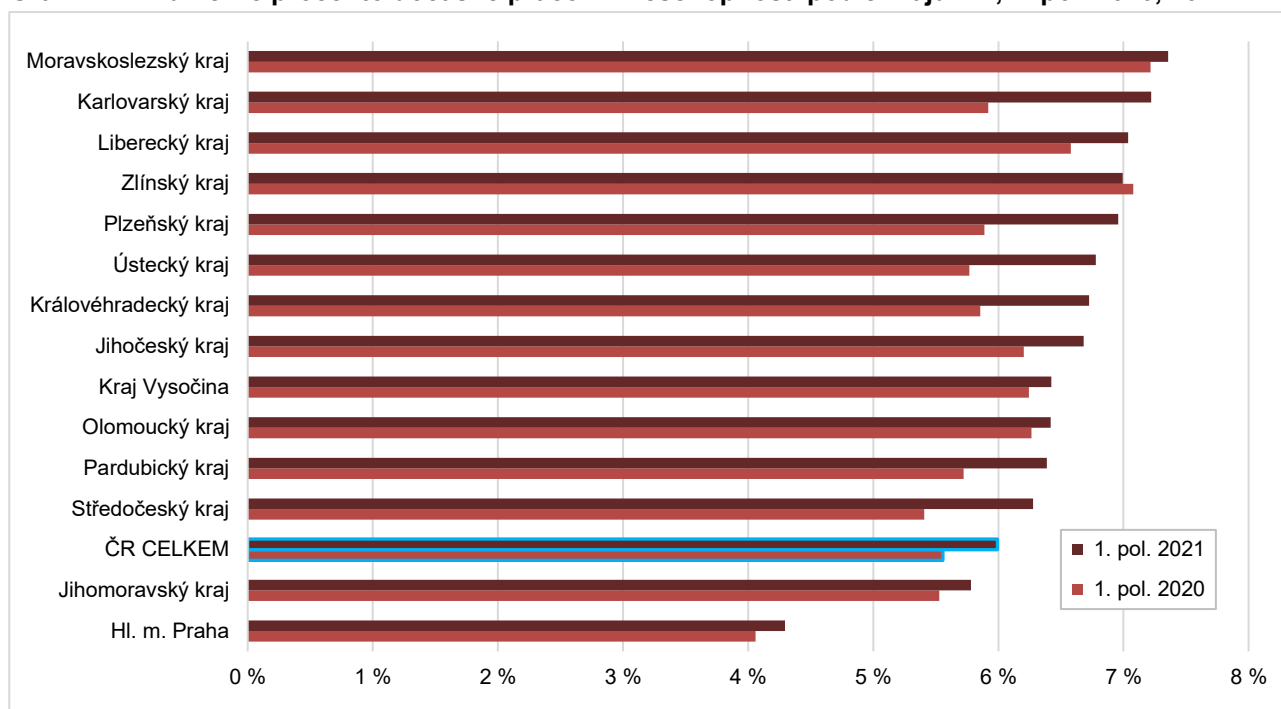
Z **regionálního pohledu** zaznamenal nejvyšší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti Moravskoslezský (7,4 %), Karlovarský (7,2 %) a Liberecký kraj (7,0 %). Praha, díky nejnižšímu počtu případů na 100 pojištěnců a díky průměrné době trvání pracovních neschopností, vykazuje nejnižší procento dočasně práce neschopných denně. Zatímco hodnoty všech ostatních 13 krajů se nachází v rozmezí 5,8 až 7,4 %, ukazatel v Praze v 1. pol. 2021 dosáhl hodnoty pouze 4,3 %. Toto výsadní postavení si kraj hl. m. Praha drží už řadu let, jak je zřejmé z tabulky 2.9.

Podle **detailnějšího územního členění** se okresem s nejvyšším průměrným procentem dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2021 stal Tachov (9,1 %) v Plzeňském kraji. Následovaly okresy Česká Lípa (Liberecký kraj), Rokycany (Plzeňský kraj) a Karviná (Moravskoslezský kraj) s hodnotou vyšší než 8,4 %. Nejnižší průměrné procento pracovní neschopnosti vykazovaly stejně jako v předchozích letech okresy Jeseník³ v Olomouckém kraji s hodnotou 2,9 % a již zmíněná Praha (4,3 %). Hodnotu ukazatele pod hranicí 5,5 % zaznamenaly ještě okresy Brno-město (4,5 %) ležící v Jihomoravském kraji a Pardubice (5,4 %). Podrobné informace za celou Českou republiku nabízí kartogram 2.2, resp. tabulka 3.5 v tabulkové části publikace.

³ V Jeseníku se nachází referát úctárny pěstounské péče pro profesionální pěstouny v ČR. Profesionální pěstouni zpravidla na neschopenku nechodí, protože i po dobu pracovní neschopnosti musí pečovat o svěřené dítě. Jsou však zahrnuti do jmenovatele ukazatele průměrného procenta pracovní neschopnosti v rámci počtu pojištěnců v okrese.

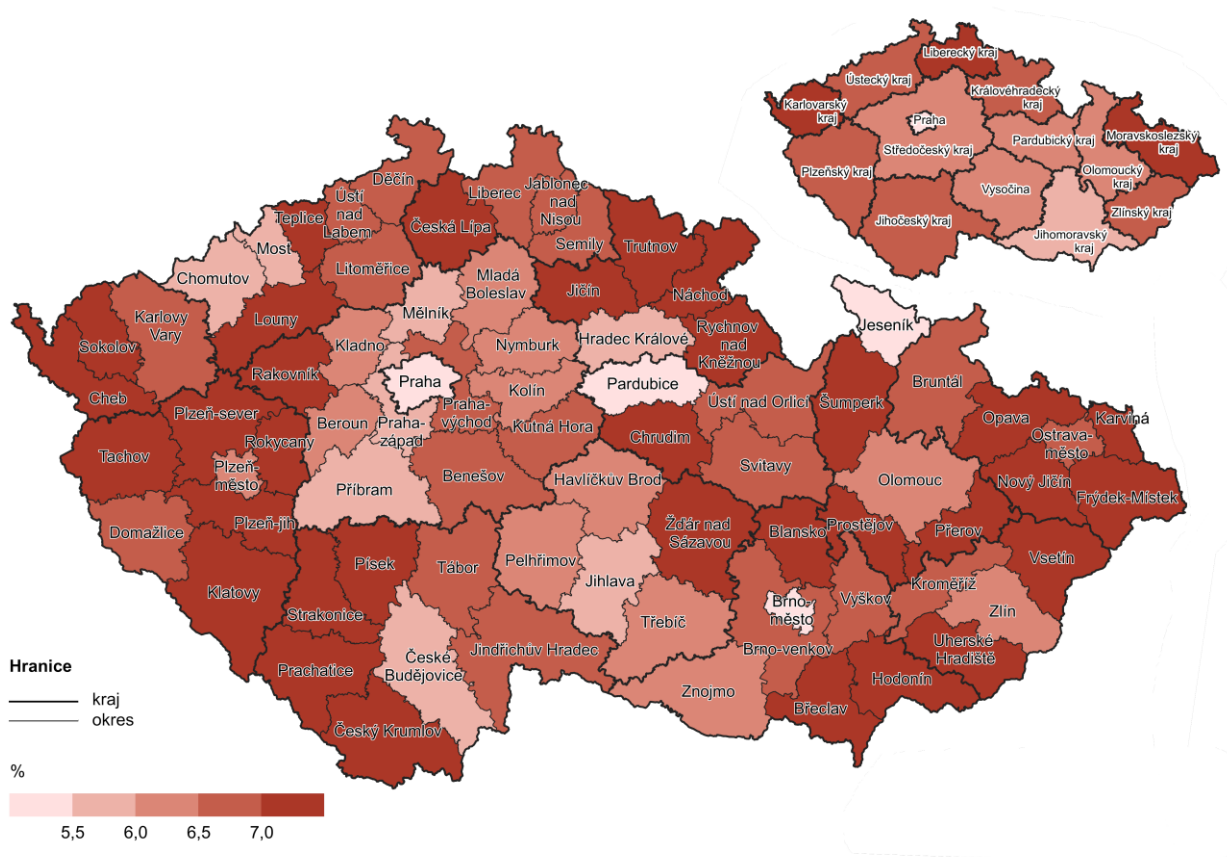

Graf 2.14: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 1. pol. 2020, 2021

Zdroj: ČSÚ

Kartogram 2.2: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti v okresech a krajích ČR, 1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

Tab. 2.9: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Kraj ČR	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
ČR celkem	4,0	3,6	4,0	3,8	4,3	4,5	4,6	4,8	4,8	5,6	6,0
Hl. m. Praha	3,2	2,6	3,0	2,9	3,3	3,3	3,4	3,6	3,6	4,1	4,3
Středočeský kraj	4,0	3,6	4,0	3,9	4,3	4,5	4,6	4,9	5,0	5,4	6,3
Jihočeský kraj	4,7	4,2	4,8	4,6	5,1	5,3	5,5	5,5	5,6	6,2	6,7
Plzeňský kraj	4,1	3,8	4,4	4,2	4,8	4,9	5,1	5,2	5,2	5,9	7,0
Karlovarský kraj	3,7	3,5	4,1	4,0	4,7	4,7	4,8	5,1	5,2	5,9	7,2
Ústecký kraj	3,8	3,8	4,3	4,1	4,6	4,7	4,9	5,2	5,3	5,8	6,8
Liberecký kraj	4,3	4,0	4,5	4,2	4,6	4,9	5,1	5,3	5,4	6,6	7,0
Královéhradecký kraj	4,0	3,6	4,0	3,8	4,3	4,5	4,7	5,0	5,0	5,9	6,7
Pardubický kraj	4,1	3,7	4,1	4,0	4,5	4,7	4,9	5,1	5,1	5,7	6,4
Kraj Vysočina	4,2	3,8	4,3	4,2	4,9	5,0	5,3	5,5	5,6	6,2	6,4
Jihomoravský kraj	4,1	3,7	4,1	3,8	4,4	4,5	4,7	4,8	4,8	5,5	5,8
Olomoucký kraj	4,2	3,9	4,2	4,1	4,5	4,8	4,9	5,0	5,2	6,3	6,4
Zlínský kraj	5,1	4,4	4,9	4,6	5,3	5,5	5,7	5,6	5,8	7,1	7,0
Moravskoslezský kraj	4,7	4,3	4,7	4,5	5,1	5,4	5,6	5,7	6,0	7,2	7,4

Zdroj: ČSÚ

Obdobný ukazatel jako průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti, avšak v absolutním vyjádření představuje **průměrný denní stav dočasně práce neschopných**. Říká, kolik nemocensky pojištěných bylo ve sledovaném období (zde 1. pololetí) v průměru denně nepřítomno v práci z důvodu pracovní neschopnosti.

V 1. pol. 2021 kvůli dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích 280 973 nemocensky pojištěných osob. Oproti 1. pol. 2020, kdy hodnota činila 260 451 pojištěnců, se jedná o 8% nárůst (o 21 tis. více). Ve srovnání s 1. pol. 2011 přibýlo 113 tis. (tj. 67 %) dočasně práce neschopných denně. Na tomto nárůstu se podílely především neschopenky zapříčiněné nemocí (+102 tis.), téměř jednou tolik však vzrostl i denní počet osob s mimopracovními úrazy (+11 tis.). Vývoj hodnot ukazatele průměrný denní stav dočasně práce neschopných v posledních deseti letech je zřejmý z tabulky 2.10.

Tab. 2.10: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných podle příčiny a pohlaví, 1. pol. 2011–1. pol. 2021 (v tis.)

Období	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2011	167,9	78,8	89,0	147,8	65,4	82,4	7,4	5,2	2,1	12,8	8,2	4,5
1. pol. 2012	159,2	73,7	85,5	135,6	58,2	77,3	6,9	4,9	2,0	16,7	10,5	6,2
1. pol. 2013	176,1	81,6	94,5	150,6	65,2	85,3	6,8	4,8	2,1	18,7	11,6	7,1
1. pol. 2014	168,6	76,8	91,7	143,7	60,6	83,1	6,6	4,6	1,9	18,3	11,6	6,7
1. pol. 2015	193,7	87,8	105,9	166,8	70,7	96,1	7,2	4,9	2,3	19,7	12,2	7,5
1. pol. 2016	202,1	91,5	110,6	174,0	73,7	100,3	7,3	4,9	2,3	20,9	12,9	8,0
1. pol. 2017	213,9	97,1	116,8	183,8	78,5	105,2	7,4	5,1	2,4	22,7	13,5	9,2
1. pol. 2018	224,4	101,9	122,6	194,3	83,3	111,0	7,3	4,9	2,4	22,9	13,7	9,2
1. pol. 2019	229,7	104,0	125,7	198,1	84,7	113,5	7,3	4,9	2,4	24,3	14,4	9,8
1. pol. 2020	260,5	119,2	141,2	228,3	99,4	128,9	7,1	4,8	2,2	25,1	15,0	10,1
1. pol. 2021	281,0	132,1	148,9	249,8	113,3	136,4	7,4	5,1	2,3	23,8	13,7	10,2

Zdroj: ČSÚ

Pro nemoc bylo v 1. pol. 2021 průměrně denně v neschopnosti 249 751 pojištěnců, v důsledku pracovního úrazu 7 386 osob a následkem ostatních úrazů 23 835 nemocensky pojištěných. Ve Zpracovatelském

průmyslu chybělo denně pro pracovní neschopnost 95 tis. pojištěnců, v odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel 39 tis. osob. Tyto hodnoty jsou značně ovlivněné velikostí odvětví.

4.3 Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti

Zatímco doposud se analýza týkala nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti (kapitola 4.2), které ČSÚ zpracovává z evidence ČSSZ, jiný pohled nabízí data o **ukončených případech pracovní neschopnosti** přímo publikovaná ČSSZ. Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti jsou dány odlišnou metodikou sběru dat. Trendy vývoje těchto ukazatelů jsou však konzistentní.

Na rozdíl od statistik nově hlášených případů, ČSSZ publikuje údaje z hlediska **případů ukončených ve sledovaném roce**. Případy vzniklé na konci roku přesahující do roku dalšího jsou evidovány až ve zpracování dat roku následujícího. Pro dokreslení pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z tohoto zdroje využita v této kapitole. Data o ukončených případech jsou k dispozici v třídění z pohledu pojištěnce, nikoliv zaměstnavatele, jak tomu bylo u nově hlášených případů. ČSSZ třídí data např. podle věku dočasně práce neschopných, krajů či skupin diagnóz.

Ukončené případy pracovní neschopnosti – zahrnují veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob ukončenou v daném roce, resp. stav k určitému datu. Nezahrnuje tedy onemocnění a úrazy, u nichž pracovní neschopnost přesahovala do dalšího roku/období, ani ty případy, kdy nebylo vystaveno „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“. Při zpracování pololetních dat se jedná o stav k 30. 6.

ČSSZ za 1. pol. 2021 evidovala 1 423 tis. ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti, což je o 38 % více než v 1. pol. 2020.

Tab. 3.1: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 1. pol. 2020, 2021

Kraj ČR	Počet případů DPN (tis.)		Počet prostonaných dnů (tis.)		Průměrná délka trvání případu DPN ve dnech	
	1. pol. 2020	1. pol. 2021	1. pol. 2020	1. pol. 2021	1. pol. 2020	1. pol. 2021
ČR celkem	1 032,8	1 423,1	42 934,2	51 409,2	41,6	36,1
Hl. m. Praha	124,5	146,7	3 864,4	4 611,3	31,0	31,4
Středočeský kraj	109,8	166,2	4 220,9	5 318,7	38,4	32,0
Jihočeský kraj	63,6	88,5	2 782,1	3 311,9	43,7	37,4
Plzeňský kraj	62,1	94,4	2 487,5	3 260,1	40,0	34,5
Karlovarský kraj	24,9	36,5	1 004,4	1 259,4	40,3	34,5
Ústecký kraj	75,1	113,1	3 131,7	3 877,3	41,7	34,3
Liberecký kraj	47,2	71,3	1 887,6	2 396,0	40,0	33,6
Královéhradecký kraj	56,8	89,4	2 345,3	2 978,0	41,3	33,3
Pardubický kraj	49,4	79,3	2 101,1	2 655,0	42,5	33,5
Kraj Vysočina	49,7	65,5	2 298,3	2 577,6	46,3	39,4
Jihomoravský kraj	113,3	146,5	4 871,2	5 702,6	43,0	38,9
Olomoucký kraj	73,7	87,9	3 035,7	3 349,6	41,2	38,1
Zlínský kraj	59,3	75,3	2 897,6	3 340,2	48,8	44,4
Moravskoslezský kraj	123,3	162,5	6 006,4	6 771,5	48,7	41,7

Zdroj: ČSSZ

Celková **prostonaná doba** v 1. pol. 2021 činila 51 409 tis. dnů, což je o 8,5 mil. dnů více než v 1. pol. předchozího roku. Jeden případ dočasné pracovní neschopnosti trval průměrně 36,1 dne. V průměru nejdelší pracovní neschopnost si vyžádaly nemoci a úrazy ve Zlínském a Moravskoslezském kraji, a sice 44 resp. 42 dnů na jednu pracovní neschopnost.

Tab. 3.2: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti podle věku a pohlaví, 1. pol. 2021, 2020

Věková skupina	Počet případů DPN (tis.)			Průměrná délka trvání případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2021						
Celkem	1 423,1	708,5	714,7	36,1	33,8	38,5
mladší 20 let	13,9	8,1	5,8	17,7	16,3	19,6
20–29 let	257,2	144,8	112,4	24,0	19,9	29,3
30–39 let	287,3	157,6	129,7	29,8	25,5	35,1
40–49 let	405,9	180,2	225,7	35,0	33,8	36,0
50–59 let	353,5	156,0	197,5	45,5	45,0	45,9
60 a více let	105,5	61,8	43,6	57,9	61,2	53,3
1. pol. 2020						
Celkem	1 032,8	491,1	541,6	41,6	39,8	43,2
mladší 20 let	11,6	6,4	5,2	20,4	18,0	23,3
20–29 let	211,6	111,6	100,0	27,4	22,8	32,5
30–39 let	212,5	112,6	99,9	34,8	29,8	40,4
40–49 let	273,9	116,1	157,8	42,2	41,6	42,7
50–59 let	244,1	100,0	144,1	53,2	55,4	51,8
60 a více let	79,0	44,4	34,6	62,7	70,9	52,1

Zdroj: ČSSZ

Doba, po kterou průměrná pracovní neschopnost trvala, rostla **s věkem** (viz tab. 3.2), a to od 17,7 dne ve věkové skupině osob mladších 20 let až po 57,9 dne ve věkové skupině 60letých a starších. To je způsobeno zejména vyšším zastoupením krátkodobých případů pracovní neschopnosti pro nemoci dýchací soustavy v mladším věku a naopak nárůstem dlouhodobých případů pracovní neschopnosti pro nádorová onemocnění a nemoci oběhové soustavy se zvyšujícím se věkem.

Pracovní neschopnost plyne z různých příčin a statistiky ČSSZ nabízí přehled ukončených případů **podle diagnóz**. Pokud pomíneme kategorii **ostatní nemoci**, kterou oproti předchozím rokům navyšují zejména neschopenky pro případ karantény spojené s covidem, nejčastějším důvodem jsou dlouhodobě **nemoci dýchací soustavy**, které v 1. pol. 2021 způsobily šestinu všech případů pracovní neschopností. Z nemocí této skupiny jsou neschopenky vystavovány především kvůli akutním infekcím dýchacích cest či chřipkám. Na druhou stranu, onemocnění dýchací soustavy tvořila pouze 9 % (4,5 mil. dnů) z celkového počtu prostonaných dnů. To znamená v průměru nejkratší dobu pracovní neschopnosti ze všech skupin diagnóz, a sice 19,5 dne na 1 případ.

Již zmíněná kategorie **ostatní nemoci** zaujímala v 1. pol. 2021 polovinu všech pracovních neschopností. Dá se předpokládat, že jsou zde kromě karantén zahrnuty i některé případy osob, u kterých v průběhu karantény vypuklo samotné onemocnění s vážnějšími příznaky. Přesnější zachycení pandemie z těchto dat ovšem není možné. V období let 2015 až 2019, tedy před epidemií covid, se zastoupení ostatních nemocí jako příčiny pracovní neschopnosti pohybovalo mezi 7 a 10 %.

Nemoci pohybové soustavy zapříčinily 14 % pracovních neschopností. Tyto nemoci se vyznačují poměrně dlouhou délkou trvání, v průměru déle než 2 kalendářní měsíce (74,3 dne) na 1 případ. Počet prostonaných dnů této kategorie činil 14 754 tis. a tvoří dlouhodobě nejvyšší podíl ze všech skupin diagnóz. Z nemocí pohybové soustavy zapříčiňují pracovní neschopnost nejčastěji nemoci páteře.

Další častou příčinou pracovní neschopnosti představovaly **úrazy a otravy**. Na všech neschopenkách se podílely 6 %. Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla v tomto případě 57,6 dne a celkový počet prostonaných dnů činil 5,2 mil.

Nejdelší **průměrná délka** trvání pracovní neschopnosti byla v 1. pol. 2021 evidována u zhoubných novotvarů (187,7 dne). Neschopenka u této skupiny nemocí trvala 175 dnů u mužů, zatímco u žen 198 dní. Přes hranici 100 dnů se dostaly i nemoci spojené s těhotenstvím, mateřstvím a šestinedělím, které si vyžádaly v průměru 105 dnů v pracovní neschopnosti.

Z hlediska **pohlaví** je výskyt pracovní neschopnosti čtenější u žen, v 1. pol. 2021 ženy zaznamenaly 715 tis. ukončených případů pracovní neschopnosti, muži 709 tis. neschopenek. Pracovní neschopnost u žen také trvala v průměru o 4,7 dne déle než u mužů. Tento rozdíl přetrvává dlouhodobě a je dán zejména indispozicemi spojenými s těhotenstvím.

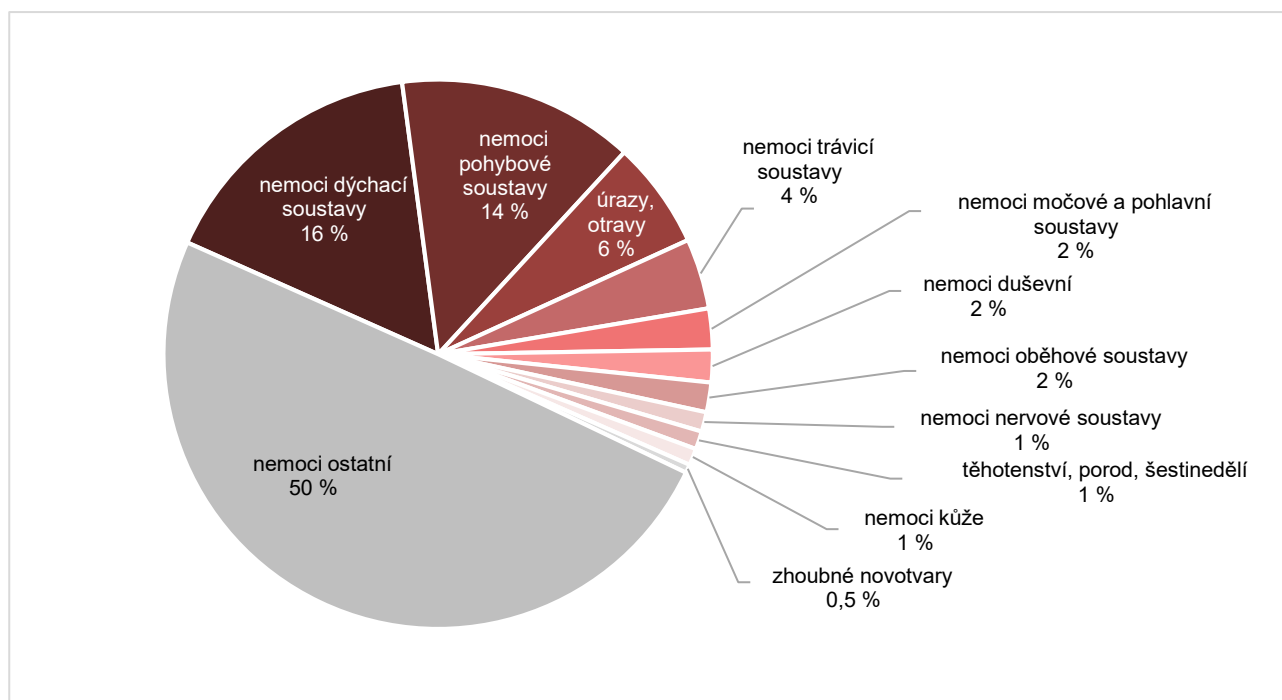
Výraznější rozdíl v pracovní neschopnosti podle pohlaví se objevuje u nemocí močové a pohlavní soustavy, kdy je počet ukončených případů u mužů oproti ženám 3,5krát nižší. Duševní onemocnění vedoucí k pracovní neschopnosti byly v 1. pol. 2021 téměř dvakrát častější u žen. Muži jsou naopak náchylnější na nemoci oběhové, trávicí či pohybové soustavy. Mnohem častěji jsou v pracovní neschopnosti také z důvodu úrazu či otravy.

Tab. 3.3: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz a pohlaví, 1. pol. 2021

Skupiny diagnóz (kapitoly podle MKN-10)	Počet případů DPN (tis.)			Průměrná délka trvání případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy
Celkem	1 423,1	708,5	714,7	36,1	33,8	38,5
Tuberkulóza	0,0	0,0	0,0	182,0	156,3	226,1
Zhoubné novotvary	7,1	3,2	3,9	187,7	175,2	198,0
Nemoci duševní	27,4	9,7	17,7	97,7	92,8	100,3
Nemoci nervové soustavy	16,4	6,7	9,7	82,7	83,0	82,5
Nemoci oběhové soustavy	24,8	14,3	10,5	84,9	95,0	71,1
– hypertenze	8,1	4,3	3,8	57,2	59,5	54,5
– ischemická choroba srdeční	3,3	2,6	0,7	127,5	132,7	108,2
– cévní nemoci mozku	1,6	1,0	0,6	168,7	174,6	158,4
– jiné nemoci oběhové soustavy	11,8	6,4	5,4	80,5	90,8	68,4
Nemoci dýchací soustavy	231,0	113,9	117,1	19,5	18,9	20,0
– akutní infekce dýchacích cest	197,3	96,1	101,2	17,3	16,4	18,1
– chřipka	26,0	14,0	12,0	25,5	25,7	25,2
– chronické nemoci dolních dýchacích cest	4,4	2,0	2,4	70,0	72,2	68,1
– jiné nemoci dýchacích cest	3,3	1,9	1,4	39,6	41,9	36,5
Nemoci trávicí soustavy	59,0	32,5	26,5	30,9	30,9	31,0
Nemoci kůže	14,0	8,1	5,9	35,9	35,7	36,1
Nemoci pohybové soustavy	198,7	103,1	95,5	74,3	67,7	81,4
– nemoci páteře	137,0	70,8	66,2	70,1	63,2	77,4
– jiné nemoci pohybové soustavy	61,6	32,3	29,3	83,6	77,6	90,3
Nemoci močové a pohlavní soustavy	34,2	7,6	26,5	35,6	39,4	34,5
Těhotenství, porod, šestinedělí	15,2	x	15,2	105,4	x	105,4
Úrazy, otravy	90,0	56,2	33,8	57,6	56,4	59,7
Nemoci ostatní	705,4	353,1	352,4	20,3	18,8	21,9

Zdroj: ČSSZ

Graf 3.1: Struktura ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz, 1. pol. 2021

Zdroj: ČSSZ

4.4 Výdaje na dávky nemocenského pojištění

System nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Z nemocenského pojištění se poskytuje 6 peněžitých dávek, a to:

- Nemocenské,
- Peněžítá pomoc v mateřství,
- Ošetřovné,
- Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství,
- Dávka otcovské poporodní péče (tzv. otcovská),
- Dlouhodobé ošetřovné.

Výše dávek nemocenského pojištění **závisí** na dosahovaném **výdělku**, **redukčních hranicích** pro redukcii denního vyměřovacího základu, **redukcí mezi** jednotlivými redukčními **hranicemi** a na **procentní sazbě** pro jednotlivé dávky.

Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného). Dávky nemocenského pojištění se vyplácejí za kalendářní dny.

Nemocenské – je základní peněžitou dávkou systému nemocenského pojištění. Na nemocenské má nárok pojištěnec, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, a to od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, maximálně však 380 kalendářních dnů počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Výdaje na dávky nemocenského pojištění za 1. pol. 2021 činily 28,5 mld. Kč, tedy o 1,5 mld. Kč méně než za stejné období před rokem. **Výdaje** na objemově **nejvýznamnější dávku** – **nemocenské** – meziročně vzrostly o 1,4 mld. Kč, tj. o 8 %. Činily 18 mld. Kč. Meziroční zvýšení výdajů na nemocenské bylo způsobeno zejména nárůstem počtu proplacených dnů. Výše průměrné denní dávky nemocenského v 1. pol. 2021 činila 540 Kč. V 1. pol. 2020 byla průměrná denní dávka nemocenského ve výši 515 Kč, což je o 5 % méně. Výdaje na nemocenské v přepočtu na jednoho pojištěnce se v 1. pol. 2021 blížily 4 tis. Kč.

Je zřejmé, že za enormní nárůst výdajů na dávky nemocenského pojištění mezi prvními pololetími 2019 a 2020, resp. 2021 mohou **finanční kompenzace** vyplacené v souvislosti s **onemocněním covid-19**. Ať už jde o nemocenské nebo ošetřovné.

K významnému zvýšení však došlo i v 1. pol. 2018. V roce 2017 bylo totiž **přijato několik významných legislativních opatření** v oblasti nemocenského pojištění, s **účinností od roku 2018**, která zásadním způsobem ovlivnila jeho finanční bilanci. Jednalo se o **zvýšení nemocenského od 31. kalendářního dne DPN** nebo karantény z 60 % na 66 % redukovaného denního vyměřovacího základu a od **61. kalendářního dne DPN** nebo karantény z 60 % na 72 % redukovaného denního vyměřovacího základu s účinností od 1. ledna 2018. Kromě toho, ovšem s jen nepatrným vlivem na celkovou výši výdajů nemocenského pojištění, byl rozšířen okruh dávek poskytovaných z nemocenského pojištění o novou dávku otcovské poporodní péče (tzv. „otcovská“) s účinností od 1. února 2018 a dávku dlouhodobého ošetřovného s účinností od 1. června 2018.

Pokud půjdeme ještě dále do historie, zjistíme, že k zásadním změnám v úrovni výdajů na nemocenské došlo v roce 2009 v souvislosti s komplexní legislativní úpravou nemocenského pojištění. Nový zákon o nemocenském pojištění znatelně snížil výši dávek nemocenského pojištění a zejména stanovil, že po dobu prvních 14 dnů pracovní neschopnosti je zaměstnanec zabezpečen náhradou mzdy nebo platu, kterou mu poskytuje zaměstnavatel (do 1. 7. 2019 s výjimkou prvních 3 pracovních dnů). Poskytování náhrady mzdy nebo platu zaměstnavatelem bylo přijetím úsporných opatření v letech 2011 až 2013 dočasně prodlouženo z prvních 14 na 21 dnů pracovní neschopnosti. V důsledku těchto legislativních změn došlo k rapidnímu poklesu pracovní neschopnosti, což rovněž mělo vliv na pokles výdajů na nemocenské. Oproti 1. pol. 2012 byly tudíž výdaje na nemocenské v 1. pol. 2021 téměř trojnásobné.

Tab. 4.1: Výdaje na dávky nemocenského pojištění, 1. pol. 2011–1. pol. 2021 (v mld. Kč)

Druh dávky	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019	1. pol. 2020	1. pol. 2021
Celkem	11,66	10,13	10,50	11,10	12,32	13,46	14,63	17,18	19,81	30,00	28,50
nemocenské	7,58	6,21	6,45	7,10	8,02	8,85	9,68	11,60	13,78	17,03	18,39
ošetřovné	0,39	0,41	0,50	0,46	0,63	0,71	0,84	0,99	1,02	7,68	4,47
peněžitá pomoc v mateřství	3,69	3,51	3,55	3,53	3,66	3,90	4,11	4,49	4,83	5,09	5,42
vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	0,003	0,003	0,003	0,004	0,004	0,005	0,004	0,004	0,005	0,004	0,003
otcovská poporodní péče ¹⁾	–	–	–	–	–	–	–	0,091	0,129	0,128	0,138
dlouhodobé ošetřovné ²⁾	–	–	–	–	–	–	–	0,000	0,051	0,067	0,077

¹⁾ Zavedení dávky otcovské poporodní péče, tzv. „otcovská“ – účinnost od 1. února 2018.

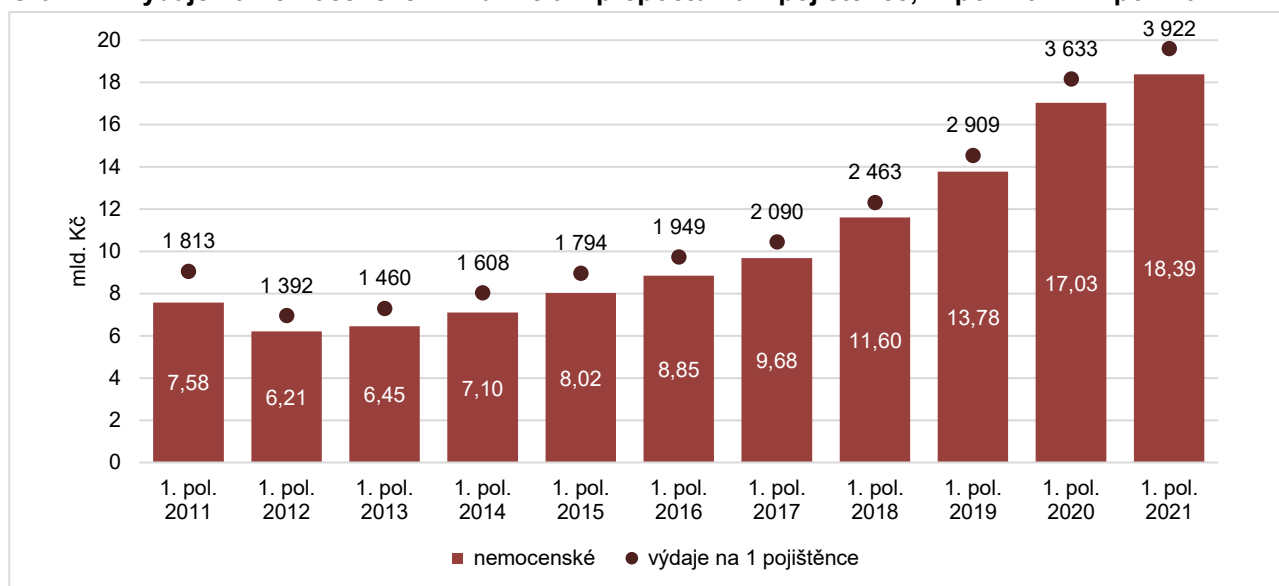
²⁾ Zavedení dávky dlouhodobé ošetřovné – účinnost od 1. června 2018.

– pomlčka značí, že se jev nevyskytoval

Zdroj: ČSSZ

Již od 1. pol. 2008 postupně klesaly výdaje na dávky nemocenského, a sice z 13,1 mld. Kč téměř na polovinu v 1. pol. 2012 (pokles o 6,9 mld. Kč). V posledních třech letech dochází k poměrně výraznému nárůstu výdajů za nemocenské. Oproti období před pandemií (1. pol. 2019) se výdaje v 1. pol. 2021 zvýšily o 4,6 mld. Kč, tj. o třetinu.

Podrobnější informace k výdajům na nemocenské a dalším dávkám, které jsou poskytovány ze systému nemocenského pojištění, naleznete na internetových stránkách MPSV v [Analýze vývoje nemocenského pojištění](#).

Graf 4.1: Výdaje na nemocenské v mld. Kč a v přepočtu na 1 pojištěnce, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Zdroj: ČSSZ, ČSÚ

4.4.1 Vliv pandemie covid-19 na dávky nemocenského pojištění

Zatímco do března roku 2020 bylo vyplácení dávky nemocenského pro případ karantény⁴ spíše teoretickým nárokem, kvůli vyhlášení nouzového stavu 12. 3. 2020 se stalo běžnou praxí. Od té doby do konce roku 2020 bylo vydáno celkem 480 tis. neschopenek pro karanténu či izolaci⁵. Za první pololetí roku 2021 obdržela ČSSZ ze stejného důvodu 555 tis. neschopeností. Představovaly více než třetinu (37 %) nově vydaných neschopenek⁶. Vrchol nastal v březnu 2021, kdy každá druhá neschopenka kompenzovala ztrátu příjmu kvůli karanténě či izolaci.

Nutno doplnit, že tato čísla odrážejí pouze případy pojištěnců, kteří mají na dávku nemocenského nárok a také o ni požádali. Nerovná se počtu nařízených karantén od krajských hygienických stanic (karanténa může být nařízena i dětem, studentům či nepracujícím seniorům). Vzhledem k širším možnostem práce z domova mohly osoby v nařízené karanténě (pokud to povaha jejich práce dovozovala) i nadále pracovat za plnou mzdu, aniž by porušovaly pravidla karantény.

V kapitole 4.2, která analyzovala nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti vč. délky jejího trvání, byl obzvláště v některých ekonomických sekcích patrný vliv pandemie covid-19, resp. vládních opatření proti jejímu šíření. Meziročně vzrostl počet nahlášených případů kromě dvou výjimek ve všech odvětvích. Pokles o 9 tis. případů (-29 %) zaznamenala sekce Ubytování, stravování a pohostinství a snížení o 500 případů (-5 %) sekce Kulturní, zábavní a rekreační činnosti. Jedná se o odvětví, která byla značně postižena covidovým obdobím. Tím, že byl jejich provoz víceméně přerušen, nebyl důvod pro pracovní neschopnost. A jelikož velké množství z pracovníků jsou OSVČ, jejichž nemocenské pojištění je na dobrovolné bázi, na neschopenky z důvodu karantény neměly automatický nárok ve srovnání s pojištěnci v zaměstnaneckém poměru.

⁴ Platí pro ni stejné podmínky jako pro běžnou pracovní neschopnost z důvodu nemoci či úrazu. Tato publikace nezahrnuje mimořádný karanténní příspěvek (tzv. izolačku) zavedený v roce 2021. Je vyplácen zaměstnavatelům a jimi pak zpětně odečítán z celkového pojistného, které na ČSSZ odvádějí.

⁵ **Karanténou** se rozumí oddělení osoby, která sice nevykazuje příznaky onemocnění, ale byla během inkubační doby ve styku s infekčním onemocněním nebo pobývala v ohnisku nákazy, od ostatních fyzických osob, aby se nákaza dále nešířila.

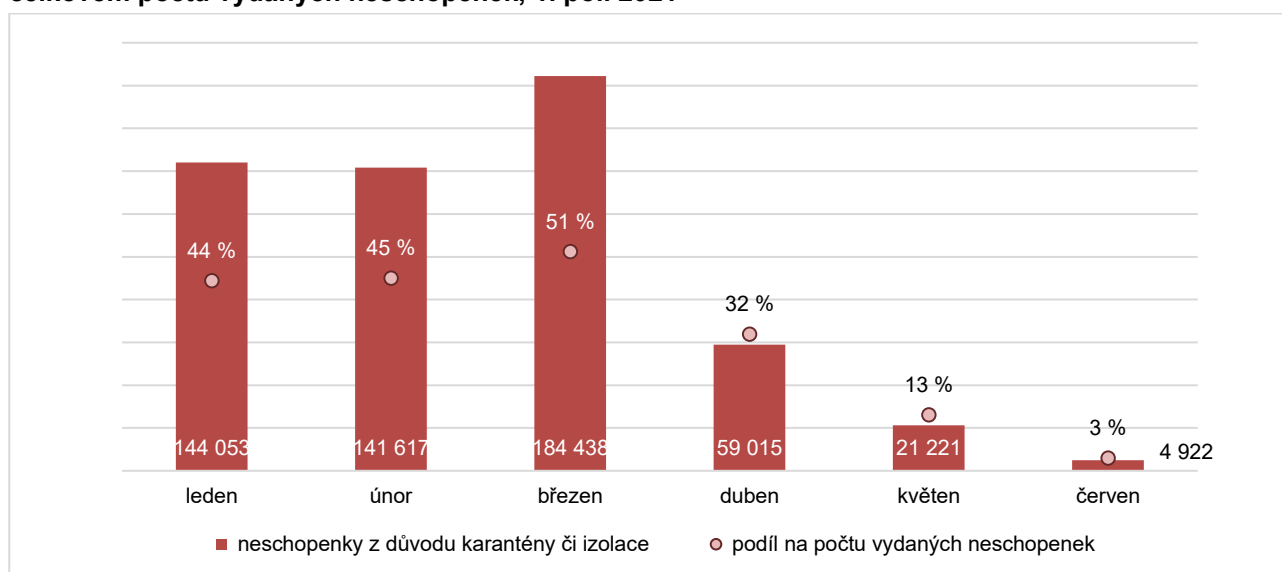
Izolací se rozumí oddělení osoby, která onemocněla infekční nemocí nebo jeví příznaky tohoto onemocnění, od ostatních fyzických osob, aby se infekční onemocnění dále nešířilo.

⁶ Tento počet vydaných neschopenek je dán součtem denních přírůstků počtu nových neschopenek za příslušný měsíc (bez jakéhokoliv rozlišování zaměstnavatele a typu zúčtovatele). Liší se od počtu nově hlášených případů pracovní neschopnosti uvedeného v kap. 4.2, kdy se jedná o celkové počty za dané období z pohledu příslušných zaměstnavatelů a dle typů zúčtovatele.

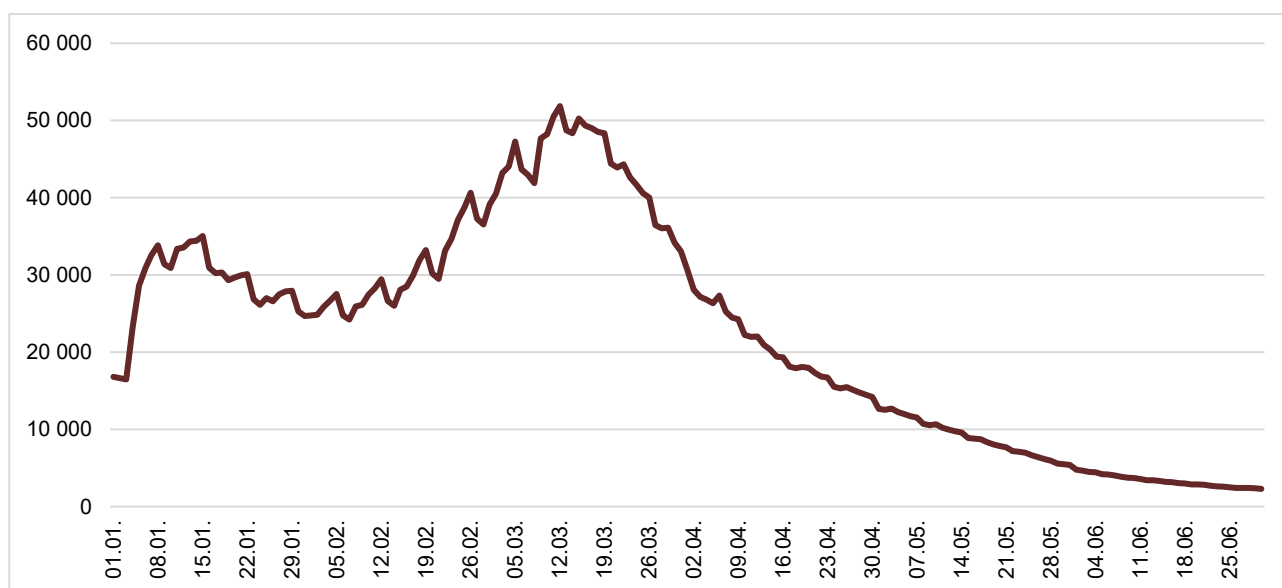
Obecně vzato vzrostl počet neschopenek pro nemoc, zvýšil se počet kalendářních dnů v pracovní neschopnosti, naopak průměrná délka trvání připadající na 1 neschopenku se snížila. Sekce Ubytování, stravování a pohostinství vykázala v tomto ohledu anomálii. Zatímco v ostatních odvětvových sekcích se průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti meziročně značně zkrátila a v 1. pol. 2021 činila maximálně 43,5 dne v sekci Zemědělství, lesnictví a rybářství, u Ubytování se blížila 60 dnům připadajícím v průměru na 1 neschopenku. Tato ekonomická sekce byla (a ve svých důsledcích stále je) jednou z nejpostiženějších z důvodu zavedených opatření proti šíření epidemie. Faktem je, že v tomto odvětví pracuje hodně OSVČ, kterých, jak bylo již uvedeno dříve, je nemocensky pojištěných jen zhruba šestina. Nicméně dle zjištění Státního úřadu inspekce práce se mnohdy stávalo, že zaměstnavatelé v době nuceného omezení či uzavření svých provozoven posílali zaměstnance na nemocenskou. Na druhou stranu mohlo docházet i k případům, kdy na nemocenskou nastupovali zaměstnanci (resp. brigádníci) v době, kdy teprve hrozilo uzavření provozoven. Pracovní neschopnost v tomto odvětví trvala v 1. pol. 2021 v průměru o 5 dnů déle než před pandemií v 1. pol. 2019.

Graf 4.2: Počet případů pracovní neschopnosti z důvodu karantény či izolace a jejich podíl na celkovém počtu vydaných neschopenek, 1. pol. 2021

Zdroj: ČSSZ

Graf 4.3: Celkové denní součty hlášených případů karantény podle jednotlivých dnů, 1. pol. 2021

Zdroj: ČSSZ

Pandemie se na výdajové stránce nemocenského pojištění podepsala nejen v dávce nemocenské, ale rovněž ošetřovné. Zatímco do 1. pol. 2019 činil podíl výdajů za ošetřovné maximálně 6 % celkových výdajů na dávky nemocenského pojištění, v 1. pol. 2020 to byla více než čtvrtina. Navýšení nákladů bylo způsobeno jednak vyšším počtem případů, jednak zvýšením částky pro výpočet ošetřovného při epidemii uzákoněné na podzim roku 2020 (tzv. krizové ošetřovné⁷). Z dosud počítaných 60 % byl zvýšen na 70 %⁸ redukováného denního vyměřovacího základu. Zatímco dříve bylo možné čerpat ošetřovné maximálně 9 dnů, při uzavření školních a dětských zařízení trvala podpůrná doba po celou dobu mimořádných vládních opatření. Náklady na ošetřovné za 1. pol. 2020 představovaly 7 680 mil. Kč, o 6 mld. více než v celém předchozím roce. Výdaje na ošetřovné v 1. pol. 2021 byly nižší. Činily 4 474 mil. Kč a tvořily jednu šestinu výdajů na dávky systému nemocenského pojištění.

4.5 Pracovní úrazy

V oblasti pracovní úrazovosti ukládá česká i evropská legislativa zaměstnavatelům řadu povinností souvisejících s evidencí, hlášením a objasněním příčin a okolností vzniku každého pracovního úrazu.

Pracovní úraz – pracovním úrazem se rozumí poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Smrtelný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, na jehož následky úrazem postižený zaměstnanec nejpozději do 1 roku zemřel.

Závažný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, trvá-li hospitalizace úrazem postiženého zaměstnance déle než 5 dnů.

Pracovní úraz s pracovní neschopností delší než 3 dny – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek dočasnou pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Ohlášení pracovního úrazu místně příslušnému Oblastnímu inspektorátu práce (OIP) podléhá smrtelný pracovní úraz a pracovní úraz s hospitalizací delší než 5 dnů (tzv. závažný pracovní úraz) nebo lze-li vzhledem k povaze zranění takovou dobu hospitalizace předpokládat. Vyhotovit záznam o úrazu (vč. případného hlášení změn) a zaslat jej na místně příslušný OIP je zaměstnavatel povinen i u pracovního úrazu s pracovní neschopností delší než 3 dny. V závislosti na druhu a okolnostech vzniku pracovního úrazu se pracovní úraz ohlašuje a záznam o něm se zasílá ještě na další stanovené orgány a instituce. Evidenci všech úrazů, tedy i takových, kterými nebyla způsobena pracovní neschopnost nebo jimi byla způsobena pracovní neschopnost nepřesahující 3 kalendářní dny, je zaměstnavatel povinen vést v knize úrazů.

V 1. pol. 2020 se i vlivem uzavření některých podniků a větší míry práce z domova událo nejméně pracovních úrazů za posledních 10 let. Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti pro pracovní úraz po loňském propadu v 1. pol. 2020 vzrostl z 20 483 případů na 23 326 případů v 1. pol. 2021 (tj. o 14 %) a vrátil se tak na hodnoty z období před pandemií. Z tohoto celkového počtu bylo 22 469 případů (96 %) **pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny** (tedy těch, které podléhají povinnosti vyhotovit záznam o úrazu a zaslat jej OIP).

V pracovní úrazovosti je dlouhodobě patrný rozdíl mezi **pohlavími**, muži zde výrazně dominují. Z celkového počtu pracovních úrazů připadaly v 1. pol. 2021 na muže více než dvě třetiny (69 %), což je **dáno především odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů**. V odvětvích rizikovějších na pracovní úrazy jako je např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví, rybářství mezi zaměstnanci převládají muži. Ještě výraznější rozdíl hodnot mezi pohlavími lze vidět

⁷ Platilo do 30. 6. 2021.

⁸ Na jaře 2021 se podíl zvýšil na 80 %.

u smrtelných pracovních úrazů. V 1. pol. 2021 se 90 % smrtelných pracovních úrazů přihodilo mužům. Oproti 1. pol. předchozího roku došlo k poklesu smrtelných pracovních úrazů ze 47 na 39, tj. o 17 %. Muži zaznamenali 35 smrtelných pracovních úrazů, což je meziročně o 10 méně.

Tab. 5.1: Pracovní úrazy podle závažnosti a pohlaví, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

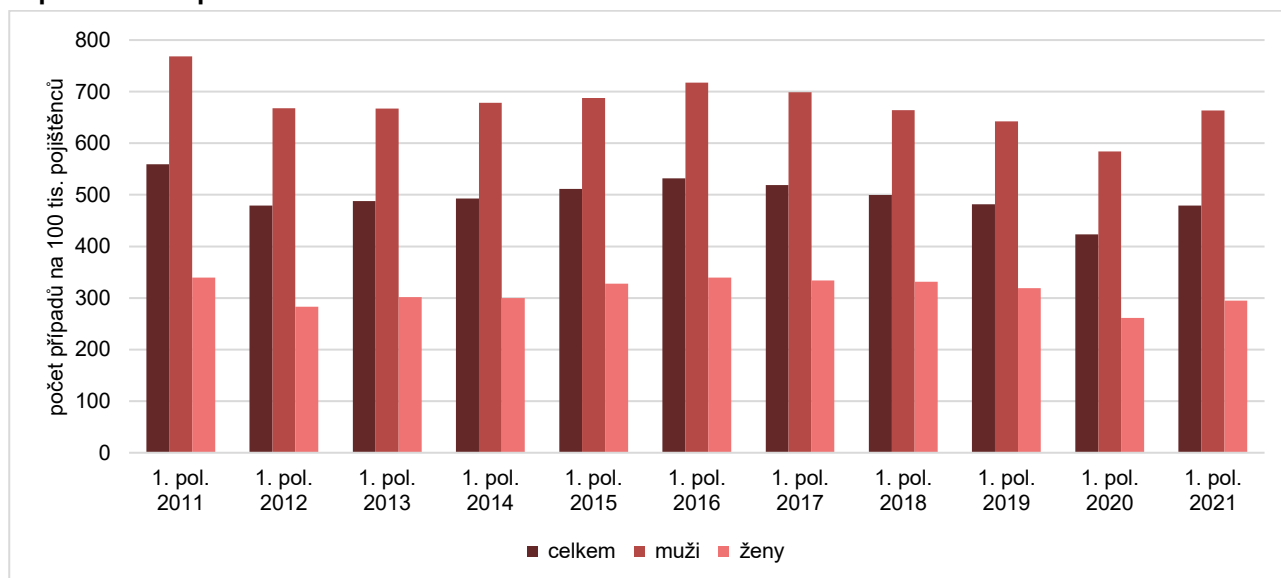
Období	Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností			Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny			Počet smrtelných pracovních úrazů			Počet závažných pracovních úrazů s hospitalizací nad 5 dnů		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2011	24 298	17 168	7 130	23 388	16 473	6 915	69	65	4	783	647	136
1. pol. 2012	21 816	15 504	6 312	21 356	15 156	6 200	53	52	1	713	572	141
1. pol. 2013	21 935	15 304	6 631	21 542	15 007	6 535	48	44	4	675	531	144
1. pol. 2014	22 223	15 611	6 612	21 754	15 254	6 500	45	44	1	704	567	137
1. pol. 2015	23 461	16 114	7 347	22 860	15 682	7 178	51	48	3	662	548	114
1. pol. 2016	24 870	17 111	7 759	24 158	16 588	7 570	49	47	2	677	550	127
1. pol. 2017	24 732	16 933	7 799	24 046	16 430	7 616	45	43	2	567	476	91
1. pol. 2018	24 062	16 186	7 876	23 525	15 810	7 715	60	57	3	561	463	98
1. pol. 2019	23 218	15 602	7 616	22 828	15 326	7 502	40	37	3	551	448	103
1. pol. 2020	20 483	14 209	6 274	19 857	13 758	6 099	47	45	2	426	357	69
1. pol. 2021	23 326	16 203	7 123	22 469	15 572	6 897	39	35	4	395	320	75

Zdroj: ČSÚ, SÚIP

Nadále se v této kapitole budeme věnovat pracovním úrazům s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny.

Pokud pomíneme 1. pol. 2020, kdy se počet pracovních úrazů vyžadujících neschopenku delší než 3 dny dostal pod 20 tis., dochází od 1. pol. 2017 k postupnému snižování počtu takto klasifikovaných pracovních úrazů. V 1. pol. 2021 se událo 22,5 tis. pracovních úrazů s delší než 3denní DPN. Nejvyšší hodnota v desetiletém období, a sice 24,2 tis. byla zaznamenána v 1. pol. 2016.

Graf 5.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle pohlaví, 1. pol. 2011–1. pol. 2021

Zdroj: ČSÚ

V absolutním vyjádření **nejvíce pracovních úrazů** s DPN delší než 3 dny se v 1. pol. 2021 událo **ve Zpracovatelském průmyslu** (9 138 případů), následují odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (2 597) a Doprava a skladování (2 358). Pokud však zohledníme zaměstnanost v jednotlivých odvětvích a míru zastoupení jednotlivých sekcí, je vhodné použít **relativní ukazatel** vztažený na 100 tis. pojištěnců. **Nejrizikovějším** odvětvím je pak **Zemědělství, lesnictví, rybářství** (1 277 pracovních úrazů na 100 tis. pojištěnců), dále odvětví Zásobování vodou, činnosti související s odpady a sanacemi (1 061), Těžba a dobývání (957), Doprava a skladování (803) a teprve poté následuje Zpracovatelský průmysl (766). Průměrně na 100 tis. nemocensky pojištěných připadalo 479 pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny. Nejméně rizikovými se jeví odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví s 29 a Informační a komunikační činnosti s 37 pracovními úrazy, které si vyžádaly 3denní a delší pracovní neschopnost, v přepočtu na 100 tis. pojištěnců.

Graf 5.2: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 1. pol. 2021

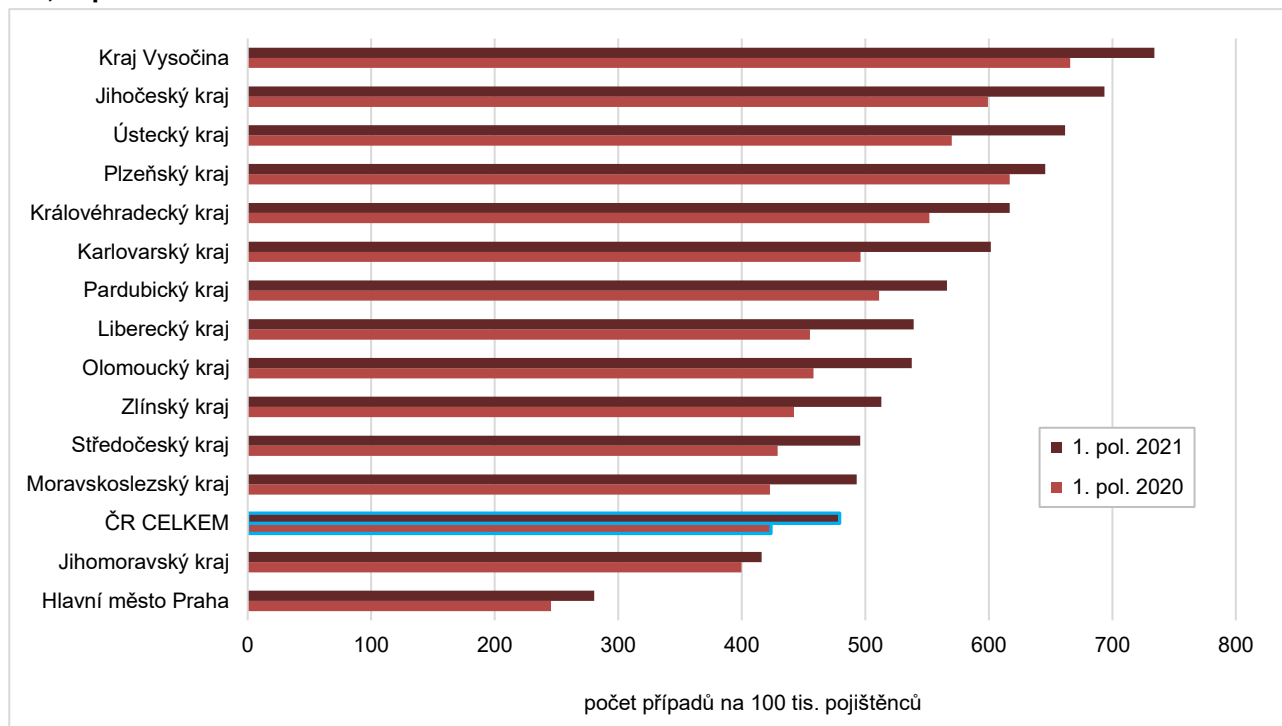
Zdroj: ČSÚ

Z hlediska **územního členění** bylo v 1. pol. 2021 nejvíce případů pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny na 100 tis. nemocensky pojištěných osob hlášeno v kraji Vysočina (734), Jihočeském (694) a Ústeckém kraji (662). Nejméně neschopností pak bylo evidováno v Hlavním městě Praze, a sice 281 případů, což je 2,6krát méně než na Vysočině. Klíčovým faktorem ovlivňujícím tuto skutečnost je **odvětvová struktura** v jednotlivých krajích. Zatímco v Praze je vysoký podíl zaměstnaných pracujících ve službách, nejen na Vysočině, ale i ve zbylých krajích je tento podíl výrazně nižší. Pod hranicí republikového průměru (479 úrazů na 100 tis. nemocensky pojištěných osob) se nachází kraje s největšími českými městy. Kromě již zmiňované Prahy také Jihomoravský kraj (416 úrazů). Na Vysočině a v Jihočeském kraji je z celé republiky nejvyšší podíl pojištěnců v sekci Zemědělství, lesnictví, rybářství, které je z hlediska úrazovosti dle statistik nejrizikovější. Na Vysočině představoval podíl pojištěnců v tomto odvětví 6 %, v Jihočeském kraji necelých 5 %. Celorepublikový průměr přitom činil 2 %.

Rozdíly výskytu pracovních úrazů podle územního členění jsou tedy do značné míry ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu. Na tomto místě je opět nutné připomenout i metodiku zpracování dat, kdy krajská příslušnost vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd zaměstnavateli osoby, která je v pracovní neschopnosti.

Graf 5.3: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle krajů ČR, 1. pol. 2020 a 2021

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **velikosti podniku** se v 1. pol. 2021 nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny událo v podnicích majících 100–249 zaměstnanců (644 případů v přepočtu na 100 tis. pojištěnců). Dále následovali zaměstnavatelé s 250–499 zaměstnanci, kteří vykázali 606 pracovních úrazů na 100 tis. pojištěnců. Pro srovnání OSVČ zaznamenaly 143 takovýchto případů.

4.6 Závěrečné shrnutí

- V 1. pol. 2021 bylo v Česku **nemocensky pojištěno** celkem **4 689 tis. osob**, tedy téměř stejně (jen o 1,3 tis. více) než před rokem. Meziročně nejvýrazněji vzrostl počet nemocensky pojištěných zaměstnanců v oblasti Zdravotní a sociální péče (o 21 tis., resp. 6 %). Naopak největší pokles (2,6 tis., resp. 11 %) byl zaznamenán v oblasti Těžba a dobývání a v sekci Ubytování, stravování a pohostinství (-12,4 tis., 9 %).
- V 1. pol. tohoto roku bylo nahlášeno celkem **1 399 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti**. Meziročně jejich počet vzrostl téměř o třetinu (+329 tis.).
- Poprvé za uplynulých 10 let bylo nahlášeno více případů u mužů (701 tis.) než u žen (699 tis.). Přitom v minulosti byl pololetní počet neschopenek žen o 50 i více tisíc vyšší než v případě mužů.
- Srovnáme-li současný stav s obdobím před pandemií (tedy s 1. pol. 2019), počet neschopenek pro nemoc **u mužů** vzrostl dokonce o 64 % (+249 tis.), zatímco u **žen** o 37 % (+178 tis.).
- Přestože se v 1. pol. 2021 začalo s očkováním proti onemocnění covid-19, počet neschopenek (vč. těch karanténních) byl nadále mimořádný. Za tuto dobu bylo nahlášeno celkem 1 300 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, což je o 428 tis. (o polovinu) více než v 1. pol. 2019.
- V 1. pol. 2021 bylo vydáno **555 tis. neschopenek z důvodu karantény či izolace**, tj. více než třetina všech neschopenek vydaných v tomto období.
- Z důvodu **pracovního úrazu** bylo nahlášeno 23 tis. případů pracovní neschopnosti. Po poklesu v 1. pol. 2020, kdy došlo ke 20,5 tis. pracovních úrazů vyžadujících pracovní neschopnost, se čísla vrátila zhruba na hodnotu 1. pol. 2019. Meziročně vzrostl i **počet mimopracovních úrazů**. Ze 73 tis. na 76 tis.
- V 1. pol. 2021 **na 100 pojištěnců** připadalo **30** nově hlášených **případů dočasné pracovní neschopnosti**. To je o 7 více než v 1. pol. 2020.
- Meziročně vzrostl počet nahlášených případů kromě dvou výjimek ve všech odvětvích. Pokles o 9 tis. případů (-29 %) zaznamenala sekce Ubytování, stravování a pohostinství a snížení o 500 případů (-5 %) sekce Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.
- Nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v **krajském srovnání** bylo hlášeno v Libereckém (39), Královéhradeckém (38) a Plzeňském kraji (37). Podprůměrné hodnoty vykazovala Praha (22) a Jihomoravský kraj (27).
- Celkově strávili pojištěnci v 1. pol. 2021 **v pracovní neschopnosti 50 856 tis. dnů**, což je o 7 % více než před rokem. V porovnání s 1. pol. 2019 došlo k nárůstu počtu prostonaných dnů o více než pětinu.
- **Průměrná délka** trvání pracovní neschopnosti meziročně klesla ze 44,3 dne v 1. pol. 2020 na 36,3 dne v 1. pol. 2021. Jedná se o nejkratší dobu za posledních 10 let. Dá se říci, že přibýlo krátkodobých neschopností z důvodu nemoci.
- **Ženy** strávily v pracovní neschopnosti v průměru na 1 případ 38,6 dne, muži 34,1 dne.
- Nejdelší doba trvání pracovní neschopnosti (59 dnů) byla v sekci Ubytování, stravování a pohostinství. S velkým odstupem následovaly sekce Zemědělství, lesnictví, rybářství (44 dnů) a Činnosti v oblasti nemovitostí (42 dnů).
- **Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** v 1. pol. 2021 dosáhlo 6,0 %. V případě mužů činila hodnota 5,6 %, u žen 6,4 %. Průměrné procento se meziročně zvýšilo o 0,4 p. b.
- Během 1. pol. 2021 v České republice kvůli dočasné pracovní neschopnosti **denně na pracovištích chybělo 280 973 nemocensky pojištěných osob**, což bylo ve srovnání s 1. pol. 2020 o 8 % (21 tis.) více.
- Za 1. pol. 2021 bylo pojištěncům vyplaceno **nemocenské ve výši 18,4 mld. Kč**. Meziročně výdaje vzrostly o 1,4 mld. Kč, tj. o 8 %. Výdaje na nemocenské v přepočtu na jednoho pojištěnce se blížily 4 tis. Kč.

